

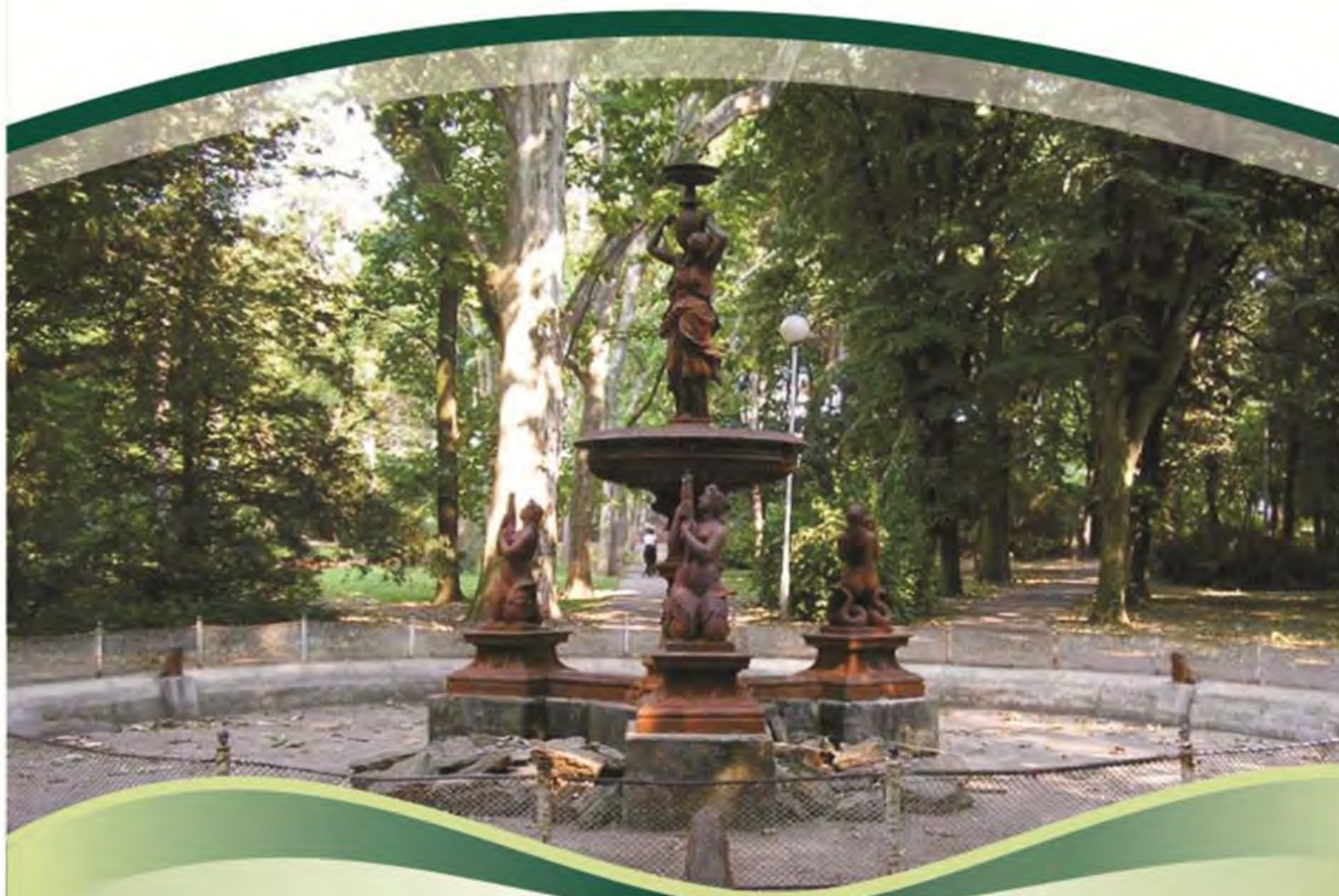
РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АУТОНОМНА ПОКРАЈИНА ВОЈВОДИНА
ПОКРАЈИНСКИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ
“ГРАДСКИ ПАРК”
У ВРШЦУ

**ПРЕДЛОГ ЗА СТАВЉАЊЕ ПОД ЗАШТИТУ
КАО ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА ВЕЛИКОГ ЗНАЧАЈА - II КАТЕГОРИЈЕ**

- СТУДИЈА ЗАШТИТЕ -

НОВИ САД, фебруар 2011.

A black and white photograph of a park scene. In the foreground, there is a large tree on the left and a park bench on the right. The background is filled with more trees and foliage, creating a soft, dappled light effect. The overall mood is peaceful and contemplative.

Час из песништва

Седимо на белој клупи
Испод Ленауовог попрсја
Љубимо се
И онако узгред говоримо
О стиховима
Говоримо о стиховима
И онако се узгред љубимо
Песник гледа некуд кроз нас
Кроз белу клупу
Кроз шљунак на стази
И тако лепо ћути
Лепим бакарним уснама
У Градској башти у Вршцу
Ја полако учим
Шта је у песми главна ствар.

Васко Попа

Покрајински завод за заштиту природе урадио је ревизију природних вредности «Градског парка» у Вршцу на иницијативу Грађанског парламента из Вршца, Општине Вршац, других заинтересованих институција и невладиних организација. Из тог разлога послови на ревизији нису били предвиђени Програмом рада Покрајинског завода за заштиту природе за 2010.

Градски парк у Вршцу је стављен под заштиту као природни споменик вртне архитектуре Решењем Скупштине општине Вршац 1973. године, под називом «Вршачки парк». Прва ревизија заштићеног објекта је урађена 2000. године у Заводу за заштиту природе Србије, Радној јединици Нови Сад, а у складу са Законом о заштити животне средине, («Сл. гласник РС» бр. 66/91, 83/92, 53/93, 67/93, 48/94, 44/95 и 53/95). Нацрт акта о заштити парка достављен је Општини Вршац у циљу доношења одлуке о заштити. Од тада је Завод упутио и неколико писмених ургенција Општини Вршац и одржано је више састанака у циљу доношења новог акта, међутим, нов акт о заштити до сада није донет.

Године 2009. ступио је на снагу Закон о заштити природе («Сл. гласник РС», бр. 36/09, 88/10 и 91/10). С тим у вези, од Завода за заштиту природе Србије основана су два правна субјекта: Завод за заштиту природе Србије са седиштем у Београду и Покрајински завод за заштиту природе са седиштем у Новом Саду.

Полазећи од одредби члана 103. Закона о заштити природе по коме послове заштите природе и природних добара која се целом или већим делом своје површине налазе на територији Аутономне покрајине Војводине, обавља Покрајински завод за заштиту природе, овај Завод је, као носилац ревизије природних вредности израдио студију заштите Споменик природе «Градски парк» у Вршцу. Теренски рад, писање студије и усаглашавање студије са актуелним Законом завршени су у периоду од октобра 2010. до краја 2010. године. Закон о изменама и допунама Закона о заштити природе ступио је на снагу 1.12.2010. године, тако да је студија морала бити усаглашена са овим изменама и допунама, због чега је коначна верзија урађена у фебруару 2011. године.

Предложена граница заштите Споменика природе Градски парк у Вршцу обухвата већи део простора парка, дефинисаног Генералним планом Вршца (2007). У односу на до сада анализиран простор, ревизијом из 2000. године, заштита је проширена и на парцелу на којој се налази зелена површина са најстаријим функционалним стаклеником у Војводини. Међутим, укупна површина предложена за заштиту која износи 6,06 ha, је ипак мања од постојеће проглашене површине (6,44 ha), с обзиром да је у међувремену промењен број и површина катастарских парцела.

Због утврђених вредности које поседује Градски парк у Вршцу је међу највреднијим објектима вртне архитектуре у покрајини, један од значајнијих у Србији и предлаже се за заштиту као заштићеног подручја великог значаја (II категорија) као СП «Градски парк» у Вршцу.

На основу законских овлашћења, Покрајински завод за заштиту природе доставља студију заштите као стручно-документациону основу за успостављање заштите СП «Градски парк» у Вршцу Покрајинском секретаријату за заштиту животне средине и одрживи развој, односно Влади АП Војводине ради доношења акта о заштити.

Покрајински завод за заштиту природе
Нови Сад, фебруар 2011.

Директор

dr sci. Биљана Пањковић

Обрађивач:	ПОКРАЈИНСКИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ
Студија заштите :	СПОМЕНИК ПРИРОДЕ «ГРАДСКИ ПАРК » У ВРШЦУ ПРЕДЛОГ ЗА СТАВЉАЊЕ ПОД ЗАШТИТУ КАО ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА ВЕЛИКОГ ЗНАЧАЈА - II КАТЕГОРИЈЕ
Руководилац:	Мирјана Млађеновић, дипл. инж. пољопривреде - хортикултура
Синтеза:	Мирјана Млађеновић, дипл. инж. пољопривреде - хортикултура
Стручни тим :	Мирјана Млађеновић, дипл. инж. пољопривреде - хортикултура - Образложење предлога за покретање заштите, Идентификациона листа, Опис природних, створених и предеоних одлика, Оцена стања животне средине подручја, Вредновање и темељне вредности природног добра, Режији заштите, Концепт заштите и унапређења и могуће перспективе одрживог развоја, Предлог управљача, Табеларни приказ података из катастра; Милка Бањац, дипл. правник – Управљање, Драган Чалакић, геометар – Прилози: Картографски приказ
Стручни консултант:	dr sci. Биљана Пањковић, Вида Стојшић, дипл. биолог
Компјутерска обрада:	Снежана Ђекић, административни техничар
Фотодокументација:	Мирјана Млађеновић
Директор :	dr sci. Биљана Пањковић

Покрајински завод за заштиту природе
Нови Сад, фебруар 2011. година

САДРЖАЈ**ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОГА ЗА ПОКРЕТАЊЕ ЗАШТИТЕ****I ИДЕНТИФИКАЦИОНА ЛИСТА****1**

I 1. НАЗИВ ПРИРОДНОГ ДОБРА	1
I 2. ВРСТА ПРИРОДНОГ ДОБРА	1
I 3. КАТЕГОРИЈА ПРИРОДНОГ ДОБРА ПО ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	1
I 4. КАТЕГОРИЈА ПРИРОДНОГ ДОБРА ПРЕМА КЛАСИФИКАЦИЈИ СВЕТСКЕ УНИЈЕ ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ (IUCN)	1
I 5. МЕЂУНАРОДНИ СТАТУС ПРИРОДНОГ ДОБРА	1
I 6. ОСНОВНЕ ПРИРОДНЕ И СТВОРЕНЕ ВРЕДНОСТИ	1
I 7. ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ ПРИРОДНОГ ДОБРА	2
I 8. ГРАНИЦЕ ПРИРОДНОГ ДОБРА	2
I 9. ПОВРШИНА	3
I 10. ВЛАСНИШТВО	4
I 11. ИСТОРИЈАТ ЗАШТИТЕ	4

II ОПИС ПРИРОДНИХ, СТВОРЕНИХ И ПРЕДЕОНИХ ОДЛИКА**5**

II 1. ПРИРОДНЕ ОДЛИКЕ	5
II 1.1. Положај	5
II 1.2. Климатске одлике	5
II 1.3. Педолошке одлике	6
II 1.4. Вегетацијске одлике	7
II 1.5. Флористичке одлике	8
II 2. СТВОРЕНЕ ОДЛИКЕ	12
II 2.1. Културно-историјско наслеђе	12
II 2.2. Историјат парка	18

III ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ПОДРУЧЈА**23**

III 1. ФАКТОРИ УГРОЖАВАЊА И ОЦЕНА УГРОЖЕНОСТИ	23
---	----

IV ВРЕДНОВАЊЕ И ТЕМЕЉНЕ ВРЕДНОСТИ ПРИРОДНОГ ДОБРА**25**

IV 1. СУШТИНСКЕ ОДЛИКЕ И ВРЕДНОСТИ ДОБРА	25
IV 2. ИСПУЊЕНОСТ УСЛОВА ЗА ЗАШТИТУ	25
IV 3. ЗНАЧАЈ И ФУНКЦИЈА ПРИРОДНОГ ДОБРА	26

V РЕЖИМИ ЗАШТИТЕ**30**

V 1. ОПШТЕ МЕРЕ ЗАШТИТЕ И УНАПРЕЂЕЊА	31
V 2. РЕЖИМ ЗАШТИТЕ II (другог) СТЕПЕНА	33

VI КОНЦЕПТ ЗАШТИТЕ И УНАПРЕЂЕЊА И МОГУЋЕ ПЕРСПЕКТИВЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА	34
VI 1. КОНЦЕПТ ЗАШТИТЕ	34
VI 2. СМЕРНИЦЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ	35
VI 3. МОГУЋЕ ПЕРСПЕКТИВЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА	37
VI 4. АНАЛИЗА ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ СТРАНА	37
VI 5. ДОКУМЕНТАЦИЈА О УСЛАЂИВАЊУ ПОТРЕБА ЗАШТИТЕ СА ЗАИНТЕРЕСОВАНИМ СТРАНАМА	38
VII УПРАВЉАЊЕ	39
VII 1. НАЧИН УПРАВЉАЊА И ОБАВЕЗЕ УПРАВЉАЧА	39
VII 2. ФИНАНСИРАЊЕ	43
VII 3. КАДРОВСКА И ТЕХНИЧКА ОПРЕМЉЕНОСТ УПРАВЉАЧА	44
VII 4. ПРОЦЕНА ПОТРЕБНИХ СРЕДСТАВА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ МЕРА ЗАШТИТЕ	46
VII 5. ПРЕДЛОГ УПРАВЉАЧА	47
VIII ЛИТЕРАТУРА	49
IX ПРИЛОЗИ	
Прилог I Извод из ЛИСТА НЕПОКРЕТНОСТИ	
Прилог II РЕШЕЊЕ О ЗАШТИТИ	
X КАРТОГРАФСКИ ПРИКАЗ	
Прилог 1: Географски положај природног добра у Србији (1:1 000.000)	
Прилог 2: Географски положај природног добра у Србији (1:300.000)	
Прилог 3: Прегледна карта са границом заштите (1:25.000)	
Прилог 4: Прегледна карта са границом и режимом заштите (1:1.000)	
Прилог 5: Педолошка карта	
Прилог 6: Прегледна карта са границом и режимом заштите за Одлуку о заштити	

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОГА ЗА ПОКРЕТАЊЕ ЗАШТИТЕ

Због утврђених вредности које поседује «Градски парк» у Вршцу је међу највреднијим објектима вртне архитектуре у покрајини и један од значајнијих у Србији. Заштита природних вредности овог простора датира од 1973. када је заштићена површина од 6,44 ha на иницијативу Покрајинског завода за заштиту природе.

Током времена је дошло до промене стања природних и створених вредности Градског парка у Вршцу, као и доношења Закона о заштити животне средине (1993), а потом и Закона о заштити природе (2009, 2010), што су били разлози за израду ревизије током јесени и зиме 2010.

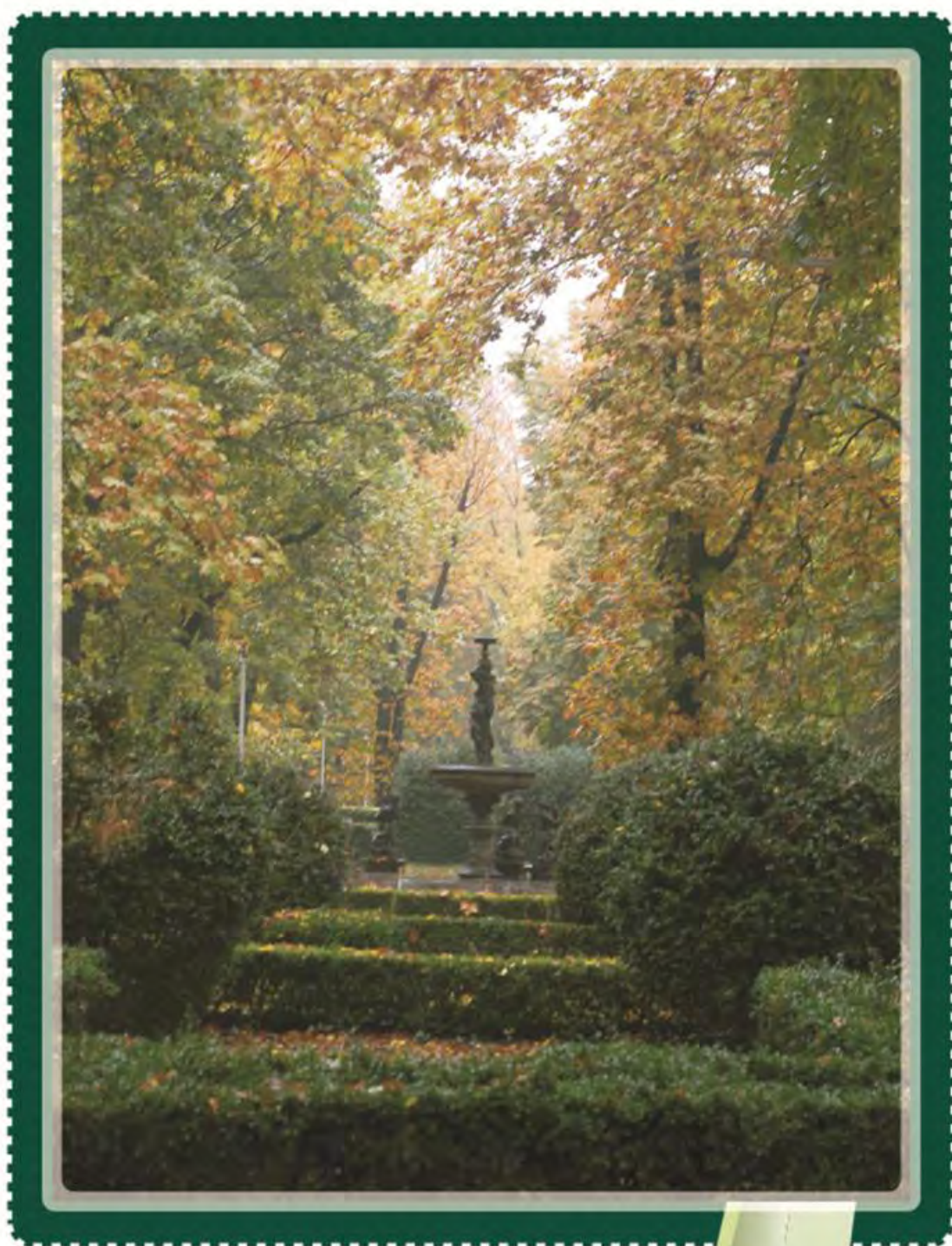
Овом ревизијом, завршеном 2010. године је обухваћена мања површина у односу на првобитно заштићену, тј. уместо досадашњих 6,44 ha за заштиту је предложено 6,06 ha. Разлика у површини настала је услед измена у катастру.

На основу стања природних и створених вредности предложене су границе Споменика природе и границе режима заштите са мерама заштите. У обухват граница ушла је парцела са високом вегетацијом (режим заштите II степена) и парцела са старим стаклеником (режим заштите III степена).

Циљ заштите СП «Градски парк» у Вршцу као заштићеног подручја – II категорије – од значаја за покрајину, односно Р Србију је очување парка у мешовитом стилу вртне архитектуре насталог комбиновањем слободног пејзажног израза и елемената класичног стила који су заступљени у већем делу простора; затим заштита вредних, старих примерака дендрофлоре, постојећих елемената партера, старих вртно-архитектонских елемената и објеката.

«Градски парк» у Вршцу је значајан објект природног и културног наслеђа наше земље. Од времена иницијалног уређења баште кафане крајем XVIII века, на месту данашњег парка, простор се значајно мењао, ширио, развијао и површински и квалитативно напредовао, до парка какав данас познајемо. Парк је плански осмишљен и настао је као резултат стручног вртно-архитектонског пројекта. Од момента последњег већег уређења, када је формиран као јавни градски парк, концепција парка је у многоме очувана. Од времена подизања овде је гајен велик број аутохтоних, алохтоних врста и егзотичног дрвећа и цвећа. Очувани су и вредни вртно-архитектонски објекти, елементи и мобилијар као што су: стакленик, водоторањ, ресторан, музички павиљон, фонтана, појилица за птице, бисте, ограда, капије и др.

Око 250 година простор парка игра важну улогу у културном животу Вршчана. Године 1883. основано је Вршачко удружење љубитеља парка. Готово 130 година касније, 2010. године, за Парк се поново заложило грађанство окупљено око Грађанског парламента.

I ИДЕНТИФИКАЦИОНА ЛИСТА

I ИДЕНТИФИКАЦИОНА ЛИСТА

I 1. НАЗИВ ПРИРОДНОГ ДОБРА

«Градски парк» у Вршцу

I 2. ВРСТА ПРИРОДНОГ ДОБРА

Споменик природе

Према Закону о заштити природе појединачно стабло или скупина стабала, дрвореди, паркови, арборетуми, ботаничке баште и друго могу бити проглашени као споменик природе. Споменик природе је у том случају дефинисан као *људским радом формирана ботаничка вредност од научног, естетског, културног или образовног значаја* (чл. 31. Закона о заштити природе, «Сл. гласник РС», 36/09, 88/10 и 91/10).

I 3. КАТЕГОРИЈА ПРИРОДНОГ ДОБРА ПО ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

II (друга) категорија – ЗАШТИЋЕНО ПОДРУЧЈЕ ВЕЛИКОГ ЗНАЧАЈА

I 4. КАТЕГОРИЈА ПРИРОДНОГ ДОБРА ПРЕМА КЛАСИФИКАЦИЈИ СВЕТСКЕ УНИЈЕ ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ (IUCN)

Категорија III – споменик природе (Category III – Natural monument/Natural Landmark).

I 5. МЕЂУНАРОДНИ СТАТУС ПРИРОДНОГ ДОБРА

Градски парк у Вршцу се не предлаже за упис у међународне листе.

I 6. ОСНОВНЕ ПРИРОДНЕ И СТВОРЕНЕ ВРЕДНОСТИ

Градски парк у Вршцу је један од најстаријих паркова јавног карактера у нашој земљи из XVIII века који је очувао намену и просторне оквире и одлике мешовитог стила у ком је пројектован комбиновањем слободног пејзажног израза и елемената француског стила који су заступљени у већем делу простора (бројне алеје јаворолисног платана, дивљеог кестена, храстова и других врста, партерна композиција са ниско резаним шимширом и цветним културама, фонтана,

појилица за птице и др.). И поред губитка одређеног броја врста, парк има богат дендрофонд у ком учествује значајан број примерака који се сврставају у аутохтоне, алохтоне врсте и егзоте. Од старих вртно-архитектонских елемената и објеката у Парку се налази фонтана, ограда са капијама, музички павиљон, стакленик, водоторањ и објекат ресторана.

По вредности свих садржаја и одлика које има и по степену њихове очуваности, Градски парк у Вршцу се издваја од других заштићених паркова Војводине, а један је и од вреднијих паркова Србије.

Има велик културно-историјски и научни значај, естетску и васпитно-образовну, еколошку и социјалну функцију.

I 7. ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ ПРИРОДНОГ ДОБРА

Вршац је смештен са западне стране Вршачких планина, на југоисточном рубу Панонске низије. Градски парк се налази недалеко од центра града. Природно добро «Градски парк» у Вршцу се налази у Србији, у њеној северној покрајини Војводини, у југоисточном делу Баната, недалеко од границе са Румунијом, у граду Вршац.

У административном погледу, град Вршац се налази Општини Вршац у Јужнобанатском округу.

Централна координата парка, географска тачка која одређује глобални положај простора, приказана је у табели бр. 1.

Таб. бр. 1: Централна координата Градског парка

Централна тачка	по Гриничу	по Гаус-Кригеру
		45° 07' 08" N / 21° 18' 44" E

Извор података: Географска карта размере 1:25 000

Положај природног добра је приказан на картама размере 1:300 000 и 1:25 000 које су дате у Прилогу број 2 и 3.

I 8. ГРАНИЦЕ ПРИРОДНОГ ДОБРА

Граница заштите Градског парка у Вршцу се поклапа са границом катастарских парцела бр. 5582 и 5581 К.О. Вршац које у целости обухвата. Картографски приказ границе дат је на копији катастарског плана. Северну границу парка чини ограда која одваја добро од болничког комплекса, а јужну Балканска улица. На западу се парк граничи са Абрашевићевом улицом и парцелама које на њу излазе, а на истоку са спортским центром.

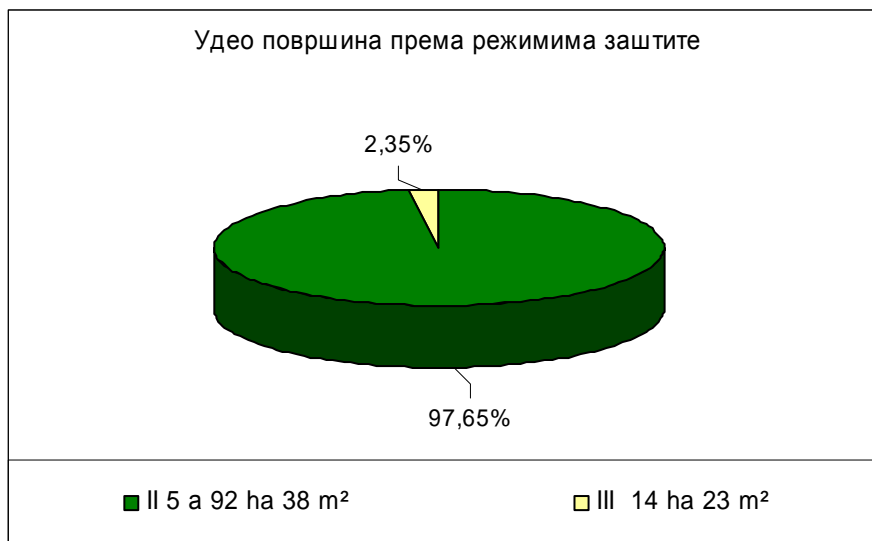
Режимом заштите II степена обухваћена је парцела бр. 5582, док је режимом заштите III степена прописан је на парцели бр. 5581. Границе режима заштите се поклапају са границама наведених катастарских парцела.

I 9. ПОВРШИНА

Парк заузима површину од 6 ха, 06 ара и 61 м² (6, 06 ха), катастарске парцеле бр. 5582 и 5581 Катастарске општине Вршац (прилог – табеларни приказ података из катастра и прегледна карта са границом и режимима заштите).

По режимима:

- режим заштите II степена 5 ха 92 ара 38 м² (к.п. 5582),
- режим заштите III степена 14 ари 23 м² (к.п. 5581).

Графикон бр. 1: Удео површина у Градском парку према режимима заштите

По намени:

- земљиште под зградом – објектом 5 а 53 м²
- њива 1. класе 11 а 29 м²
- јавни парк 5 ха 89 а 97 м².

Графикон бр. 2: Површине у Градском парку према начину коришћења (по намени)

I 10. ВЛАСНИШТВО

Катастарска парцела бр. 5581 К.О. Вршац налази се у државној својини. Право коришћења има Предузеће у друштвеној својини за комуналне делатности «Други октобар». Објекти који се налазе на овој парцели су у друштвеној својини. Носилац права на објектима је ДП «Други октобар».

Катастарска парцела бр. 5582 К.О. Вршац је у јавној својини. Носилац права на земљишту је Општина Вршац. Објекти на овој парцели су у државној својини, а корисник је Општина Вршац.

I 11. ИСТОРИЈАТ ЗАШТИТЕ

Предлог за покретање заштите Градског парка у Вршцу сачинио је Покрајински завод за заштиту природе 01.08.1973. године (бр. Предмета 01-103-1973.)

Градски парк у Вршцу је стављен под заштиту као природни споменик вртне архитектуре (Решење Скупштине општине Вршац, бр. 633-11/73-01 од 03.09.1973.), на основу Закона о заштити природе («Сл. гласник СРС», бр. 24/65) под називом «Вршачки парк» («Сл. лист Општине Вршац и Пландиште», бр. 8/74). Копија Решења је дата у прилогу број II.

Решењем су забрањени сви радови који би могли утицати на изглед парка или угрозити његову даљу егзистенцију и додељен је на старање и управу саобраћајно-туристичком и услужном предузећу «Други октобар» из Вршца.

Прва ревизија заштићеног подручја завршена је 2000. године према «Закону о заштити животне средине», («Сл. гласник РС» бр. 66/91, 83/92, 53/93, 67/93, 48/94, 44/95 и 53/95). Нацрт акта о заштити парка упућен је Општини Вршац у циљу доношења одлуке.

На иницијативу грађанског парламента из Вршца током 2010. године Покрајински завод за заштиту природе приступио је ревизији овог заштићеног подручја и полазећи од Закона о заштити природе («Сл. гласник РС» бр. 26/09, 88/10 и 91/10) урадио студију заштите СП «Градски парк» у Вршцу као стручно-документациону основу ради доношења новог акта о заштити.

II ОПИС ПРИРОДНИХ, СТОРОНИХ И ПРЕДНОНИХ ОДЛИКА

II ОПИС ПРИРОДНИХ, СТВОРЕНИХ И ПРЕДЕОНИХ ОДЛИКА

II 1. ПРИРОДНЕ ОДЛИКЕ

II 1.1. Положај

Вршац се налази у подножју Вршачких планина у југоисточном делу Баната,. Градски парк се налази у близини центра града Вршца.

РЕЉЕФ

Вршац се налази у подножју Вршачких планина које представљају самосталну геоморфолошку рељефну целину у југоисточном Банату и Панонском басену, јасно издвојену од околне равнице. Простиру се у правцу исток-запад, у дужини од 22 km и са просечном ширином 5-6 km. Убрајају се у ниске планине. Највиша тачка је Гудурички врх са 641 m надморске висине. Вршац се налази на северној подгорини која се стрмо спушта у Мали вршачки рит.

Надморска висина терена у центру Вршца износи 94 m.

Терен у Градском парку је раван, мало нагнут према центру насеља, тј. према главном улазу у парк.

II 1.2. Климатске одлике

Температура

Температура ваздуха спада у најважније климатске елементе. Од температуре ваздуха и подлоге, зависи интензитет и величина испаравања воде, влажност ваздуха, облачност, падавине итд. Према наведеном, температура ваздуха је важан чинилац односно модификатор климе. Сем тога, људи, флора и фауна односно живи свет у целини у великој су зависности од температуре ваздуха.

Средња годишња температура за наведени период износи 12,0°C. Најхладнији је јануар са средњом месечном температуром од 1,25°C, најхладнија средња месечна температура забележена је ипак фебруара 2003. године и износила је -3,4°C. Екстремно најнижа температура забележена је 2001. године и износила је -25,0°C. Најтоплији месец је август са средњом месечном температуром ваздуха од 22,4°C. Екстремна максимална температура од 39,6°C забележена је 2001. године. На основу ранијих података (Бугарски, 1987) средња годишња температура ваздуха за период 1950.-1978. године износила је 11,5°C што је за 0,5°C била нижа од разматраног периода. Овај податак указује о глобалном повећању просечних температура ваздуха последњих година.

Инсолација

Трајање директног осунчавања, поред дужине обданице у многоме зависи и од величине облачности. Најмању средњу месечну просечну осунчаност имају децембар са 63 часа односно нешто више јануар са 63,55 часова. Најосунчанији је јули са 300,13 часова. Скоро исту осунчаност имају јуни и август. Број осунчаних сати почиње да расте од јануара до јула, а потом да се смањује до децембра. Укупна средња просечна вредност годишње осунчаности износи 2213,18 часова. Упоређујући исти податак са подацима (Бугарског, 1987) констатујемо да је просечна годишња инсолација у односу на ранији период повећана за 162,1 час. Осунчаност има значајну улогу у функционисању живог света, а уједно и у могућем развоју туризма на Вршачким планинама.

Падавине

Падавине су, заједно са температуром ваздуха, један од најважнијих климатских елемената. Од годишње суме падавина, њихове расподеле по месецима пре свега у вегетационом периоду зависи развој живог света, богатство и издашност извора, површинских и подземних вода. Средња годишња количина падавина је 644,1 mm. Најмању средњу месечну количину падавина има март са просеком од 21,6 mm, односно са нешто већом количином падавина фебруар. Највећа средња месечна количина падавина излучи се у јулу 89,4 mm. С обзиром да су тада највеће температуре и осунчаност наведене количине падавина су веома драгоцене за живи свет планине. Упоређујући податке (Бугарски, 1987) са горе наведеним видимо да је у просеку на годишњем нивоу било мање падавина за 15 mm. У наведеном периоду могу се уочити два изузетна годишња екстрема и то укупна количина падавина од 938,4 mm излучене 1999. године, а нешто мања количина падавина излучена је 1995. године са количином од 933,9 mm, а те године забележен је и највећи дневни максимум од 189,7 mm.

Ветар

Специфичност климе вршачког подручја манифестује се у великом броју дана са јаким ветровима. Ветар такође спада у важне климатске елементе. Различитост ваздушних маса углавном се манифестује у њиховом топлотном стању и влажности. Ове физичке особине условљене су пореклом ваздуха. То порекло може бити маритимно или континентално. За обликовање климе ветар има значајну улогу у развоју живог света као и у многим људским делатностима. Ветрови имају утицај на количине падавина испаравање, психо физичко стање људи и слично. Анализа просечних годишњих честина ветрова показује да је доминантан јужни ветар са просечном вредношћу од 274,0 % , на другом месту је југоисточни ветар – кошава са честином од 119,6 %. Према подацима (Бугарски, 1987) ранијих година доминантан је био ветар из југоисточног квадранта. Што се тиче просечних годишњих брзина ветрова, највеће брзине од 7,7 (m/sec) имају југоисточни ветрови а потом јужни са 5,2 (m/sec).

II 1.3. Педолошке одлике

Разноврсност рељефних облика и матичног супстрата условила је постојање различитих типова земљишта на подручју Вршца. У делу Вршца у коме се налази парк заступљена је гајњача скелетоидна лесивирана (Педолошка

карта 1:50000, Негебауер и сар.,1971). Гајњаче припадају групи смеђих земљишта која се образују под утицајем листопадне шумске вегетације (Миљковић, 1986). Углавном су тежег механичког састава и повољних хемијских особина за развој биљака (Живковић и сар., 1972).

Гајњаче припадају групи смеђих земљишта која се образују под утицајем листопадне шумске вегетације. Сам назив потиче од речи «гај» – шумарак проређених листопадних шума. У Војводини их нема много и распрострањене су углавном на Фрушкој гори, у доњем Срему, на мањим површинама у околини Вршца и Беле Цркве. Парк се налази на варијетету земљишта гајњача лесивирана. Гајњача је климатогено земљиште. Имајући у виду климатске услове образовања гајњаче у Војводини произилази да се они карактеришу прилично сувим летима и благим зимама, богатим падавинама са доста неуједначеним количинама у појединим годинама и неуједначеним распоредом у току године, затим релативно високом средњом годишњом температуром и slabим краткотрајним измрзавњаем плитког, горњег слоја земљишта. Подтип гајњаче образован на лесу се одликује највећом дубином профила и најповољнијом пољопривредно-производном вредношћу. Генеа гајњача се карактерише декарбонатизацијом и деалкализацијом (испирањем креча уколико га има, односно база), а тиме и slabим закисељавањем средине дуж земљишног пресека, што је праћено појачаним распадањем мимнералног и органског дела земљишта. Под шумском вегетацијом постоји потхоризонт простирке шумских органских остатака богатих базама, те се земљиште на тај начин одупире ацидификацији. У гајњачама под шумом је изражен хумусни хоризонт различите дубине 10-50 cm, док се у гајњачама под њивском културом, услед обраде и ерозије једва запажа. Боја хумусног хоризонта је тамносмеђа или сиво-смеђа с рудном нијансом, нарочито код еродираних варијетета. Структура овог хоризонта је грашката до орашаста. Гајњаче су земљишта тежег механичког састава. Физичка својства гајњача се разликују у зависности од хоризонта, и различита су у гајњачама под природном вегетацијом и под културом. Гајњаче под шумом и травама карактеришу се прилично добрим физичким и хидрофизичким својствима у А1 хоризонту који није збијен, те условљава повољан водно-ваздушни режим, тј. добро упија и спроводи воду, па су и услови за аерацију остварени. У већине гајњача не долази до стагнације површинске воде због чега су гајњаче релативно добро дренирана земљишта. Поред свих наведених својстава гајњача, земљиште у парку је антропогенизовано.

II 1.4. Вегетацијске одлике

У фитогеографском погледу Вршац се налази на подручју панонске провинције понтско-јужносибирске регије (Horvat, Glovač, Ellensberg, 1974).

Према Стевановић, В. (1999) у погледу хоризонталне зоналности градски парк у Вршцу климатонално припада Понтско-јужносибирски флористичко-вегетацијском региону, понтско-влашком подрегиону, панонској провинцији. Ова провинција обухвата степске, шумо-степске, пешчарске екосистеме лесних заравни и пешчара, као и одређени број слатинских екосистема. Шумо-степа *Aceri tatarici-Quertion*.

На подручју Вршца велик део земљишта је култивисан и претворен у обрадиве пољопривредне површине, па је природна вегетација доста измењена. Некада најзаступљенија заједница равнице око Вршачких планина била је *Aceri*

tatarico – *Quercetum* Zol. et Jak., која је данас готово потпуно уништена (Јовановић, 1991). Према карти потенцијалне вегетације Војводине «Градски парк» у Вршцу се налази на станишту заједнице сладуна и цера (*Quercetum farnetto-cerris sensu lato*) (Парабуђски, Јанковић, 1978).

II 1.5. Флористичке одлике

Дендрофлору Градског парка у Вршцу највећим делом чине високи лишћари дајући карактер парку. Високи четинари су заступљени у мањем проценту, док су ниски лишћари и жбунасте врсте заступљени са малим бројем примерака. Укупну дендрофлору парка чини 57 врста дрвећа и 6 жбунастих врста, чији су преглед, бројно стање и процентуална заступљеност дати у табели бр. 2 (Vujkovic, Korac, 2000) (Кораћ, 2000).

Таб. бр. 2: Дендрофлора Градског парка у Вршцу (Vujkovic, Korac, 2000)

РЕД	ФАМИЛИЈА	ВРСТА	КОМ.	%
<i>Ginkgoales</i>	<i>Ginkgoaceae</i>	<i>Ginkgo biloba</i> L.	15	1.32
<i>Pinales</i>	<i>Pinaceae</i>	<i>Pseudotsuga douglasii</i> Carr.= <i>P. menziesii</i> Franco.	30	2.64
<i>Pinales</i>	<i>Pinaceae</i>	<i>Abies alba</i> Mill.	13	1.14
<i>Pinales</i>	<i>Pinaceae</i>	<i>Abies normanniana</i> Spach.	1	0.09
<i>Pinales</i>	<i>Pinaceae</i>	<i>Abies concolor</i> Gord.	2	0.18
<i>Pinales</i>	<i>Pinaceae</i>	<i>Picea abies</i> Karst. = <i>P. excelsa</i> Link.	82	7.22
<i>Pinales</i>	<i>Pinaceae</i>	<i>Picea pungens</i> Engel. "Glauca"	5	0.44
<i>Pinales</i>	<i>Pinaceae</i>	<i>Larix decidua</i> Mill. = <i>L. europaea</i> DC.	3	0.26
<i>Pinales</i>	<i>Pinaceae</i>	<i>Cedrus atlantica</i> Man.	4	0.35
<i>Pinales</i>	<i>Pinaceae</i>	<i>Pinus nigra</i> Arn.	37	3.26
<i>Pinales</i>	<i>Pinaceae</i>	<i>Pinus silvestris</i> L.	3	0.26
<i>Pinales</i>	<i>Pinaceae</i>	<i>Pinus strobus</i> L.	41	3.61
<i>Pinales</i>	<i>Cupressaceae</i>	<i>Chamaecyparis lawsoniana</i> (Murr.) Parl.	1	0.09
<i>Pinales</i>	<i>Cupressaceae</i>	<i>Thuja gigantea</i> Nutt.	1	0.09
<i>Pinales</i>	<i>Cupressaceae</i>	<i>Libocedrus decurrens</i> Torr.	1	0.09
<i>Pinales</i>	<i>Cupressaceae</i>	<i>Juniperus virginiana</i> L.	40	3.52
<i>Pinales</i>	<i>Taxaceae</i>	<i>Taxus baccata</i> L.	20	1.76
<i>Magnoliales</i>	<i>Magnoliaceae</i>	<i>Magnolia soulangeana</i> Soul.	1	0,09
<i>Magnoliales</i>	<i>Magnoliaceae</i>	<i>Liriodendron tulipifera</i> L.	9	0,79
<i>Hamamelidales</i>	<i>Platanaceae</i>	<i>Platanus acerifolia</i> Willd.	38	3,35
<i>Fagales</i>	<i>Fagaceae</i>	<i>Castanea sativa</i> Mill.	1	0,09
<i>Fagales</i>	<i>Fagaceae</i>	<i>Quercus robur</i> L. = <i>Q. pedunculata</i> Ehrh.	3	0,26
<i>Fagales</i>	<i>Fagaceae</i>	<i>Quercus robur</i> L. "Fastigiata"	1	0,09
<i>Fagales</i>	<i>Fagaceae</i>	<i>Quercus rubra</i> L. = <i>Q. borealis</i> Michx.	28	2,46
<i>Fagales</i>	<i>Fagaceae</i>	<i>Quercus lyrata</i> Walt.	1	0,09
<i>Fagales</i>	<i>Fagaceae</i>	<i>Quercus macrocarpa</i> Michx.	4	0,35
<i>Fagales</i>	<i>Fagaceae</i>	<i>Quercus bicolor</i> Willd.	3	0,26
<i>Fagales</i>	<i>Corylaceae</i>	<i>Carpinus betulus</i> L.	6	0,53
<i>Fagales</i>	<i>Betulaceae</i>	<i>Betula alba</i> L.	8	0,70
<i>Urticales</i>	<i>Moraceae</i>	<i>Morus alba</i> L.	4	0,35
<i>Urticales</i>	<i>Moraceae</i>	<i>Morus nigra</i> L.	1	0,09
<i>Urticales</i>	<i>Ulmaceae</i>	<i>Ulmus montana</i> With.	10	0,88
<i>Urticales</i>	<i>Ulmaceae</i>	<i>Celtis occidentalis</i> L.	47	4,14
<i>Juglandales</i>	<i>Juglandaceae</i>	<i>Juglans regia</i> L.	2	0,18

РЕД	ФАМИЛИЈА	ВРСТА	КОМ.	%
<i>Juglandales</i>	<i>Juglandaceae</i>	<i>Juglans nigra</i> L.	21	1,85
<i>Rosales</i>	<i>Rosaceae</i>	<i>Prunus pissardii</i> Carr.	3	0,26
<i>Rosales</i>	<i>Rosaceae</i>	<i>Prunus avium</i> L.	2	0,18
<i>Fabales</i>	<i>Fabaceae</i>	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	20	1,76
<i>Fabales</i>	<i>Fabaceae</i>	<i>Sophora japonica</i> L.	40	3,52
<i>Fabales</i>	<i>Caesalpinaceae</i>	<i>Gleditsia triacanthos</i> L.	4	0,35
<i>Fabales</i>	<i>Caesalpinaceae</i>	<i>Gymnocladus dioicus</i> (L.) Koch.	8	0,70
<i>Rutales</i>	<i>Simarubaceae</i>	<i>Ailanthus altissima</i> Sw.	1	0,09
<i>Sapindales</i>	<i>Sapindaceae</i>	<i>Koelreuteria paniculata</i> Laxm.	29	2,56
<i>Sapindales</i>	<i>Aceraceae</i>	<i>Acer platanoides</i> L.	42	3,70
<i>Sapindales</i>	<i>Aceraceae</i>	<i>Acer pseudoplatanus</i> L.	61	5,37
<i>Sapindales</i>	<i>Aceraceae</i>	<i>Acer negundo</i> L.	9	0,79
<i>Sapindales</i>	<i>Aceraceae</i>	<i>Acer campestre</i> L.	2	0,18
<i>Sapindales</i>	<i>Hippocastanaceae</i>	<i>Aesculus carnea</i> Hayne	1	0,09
<i>Sapindales</i>	<i>Hippocastanaceae</i>	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	252	22,18
<i>Euphorbiales</i>	<i>Buxaceae</i>	<i>Buxus sempervirens</i> L.	8	0,70
<i>Salicales</i>	<i>Salicaceae</i>	<i>Populus nigra</i> var. <i>italica</i> (Dur.) Moench.	13	1,14
<i>Malvales</i>	<i>Tiliaceae</i>	<i>Tilia cordata</i> Mill. = <i>T. parvifolia</i> Ehrh.	2	0,18
<i>Malvales</i>	<i>Tiliaceae</i>	<i>Tilia argentea</i> Desf. = <i>T. tomentosa</i> Moench.	112	9,86
<i>Oleales</i>	<i>Oleaceae</i>	<i>Fraxinus excelsior</i> L.	5	0,44
<i>Oleales</i>	<i>Oleaceae</i>	<i>Fraxinus angustifolia</i> Vahl.	3	0,26
<i>Oleales</i>	<i>Oleaceae</i>	<i>Fraxinus americana</i> L. = <i>F. alba</i> Marsh.	2	0,18
<i>Scrophulariales</i>	<i>Scrophulariaceae</i>	<i>Paulownia tomentosa</i> Steud. = <i>P. imperialis</i> S.	2	0,18
<i>Scrophulariales</i>	<i>Bignoniaceae</i>	<i>Catalpa bignonioides</i> Walt.	28	2,46
		УКУПНО	1136	100,00

Парком доминирају високи лишћари, како по броју врста, тако и по броју примерака којима су заступљени.

Дивљи кестен (*Aesculus hippocastanum* L.) је најзаступљенија врста са 253 примерка (сл. 1), што чини 22,27% од укупног броја стабала. Сви примерци су у доста лошем здравственом стању, смањене виталности. Готово свако стабло има шупљину у деблу. У неким су се настаниле веверице. Сребрнаста липа (*Tilia argentea* Desf.) је заступљена са 112 примерака (9.86%). Гради дуге дрвореде у задњем десном делу парка, дуж стаза које воде ка бочној капији. У крајњем десном делу парка, паралелно са Балканском улицом, налази се лепа збирка америчких врста храстова (*Quercus rubra* L., *Quercus lyrata* Walt., *Quercus macrocarpa* Michx. и *Quercus bicolor* Willd.) који су дрворедно распоређени. Сви примерци су врло стари. Већина редовно и обилно плодносе. У истом дрвореду се налазе и стаба храста лужњака (*Quercus pedunculata* Ehrh.). Парцела која се граничи са улазним платоом и гради почетну леву страну алеје платана садржи у свом централном делу изузетно леп примерак пирамидалне форме тисе (*Taxus baccata* L.) велике старости и димензија, који редовно и обилно плодноси. Стабло чак ни из непосредне близине не долази довољно до изражаја услед заклоњености стаблом пајавца (*Acer negundo* L.) и са два стабла јавора (*Acer pseudoplatanus* L.), које треба уклонити да би стабло тисе одржало виталност и добру кондицију и добило могућност да буде сагледано у својој пуној лепоти. На неколико суседних парцела се такође, налази по једно стабло тисе, која су вероватно сађена истовремено (Кораћ, 2000).

У предњем делу истичу се велико старо стабло питомог кестена (*Castanea sativa* Mill.), група стабла Вајмутовог бора (*Pinus strobus* L.), неколико стабала црног бора (*Pinus nigra* Arn.) и др. Предњи део парка, нарочито у делу око улаза, је прегусто засађен стаблима млеча (*Acer platanoides* L.), јавора (*Acer pseudoplatanus* L.), клена (*Acer campestre* L.), копривића (*Celtis occidentalis* L.), гимнокладуса (*Gymnocladus dioica* Koch.), софоре (*Sophora japonica* L.), дивљег кестена (*Aesculus hippocastanum* L.) и др. који формирају густ склоп, па су у борби за светлост многа стабла “стишњена”, тј. висока и танка, са недовољно развијеном крошњом (Кораћ, 2000).

Сл. 1: Алеја дивљег кестена

Централни делови парка садрже капиталне примерке тулиповца (*Liriodendron tulipifera* L.) који су интересантни због својих великих димензија нетипичних за ову врсту у нашим крајевима. Атрактивни су у целом периоду вегетације због карактеристичног облика листова, а посебно у јесен, када листови поприме жуту боју. Стабла сваке године редовно цветају и обилно плодносе што посебно доприноси њиховој вредности (Кораћ, 2000).

Парцеле у ширем појасу уз болницу (дуж северне границе парка, лево од главног улаза) су најстарији део парка, очуване концепције. Док се у десној половини парка уочава нестручна накнадна садња (Кораћ, 2000).

У овом делу је у већој мери очувано богатство визура, што указује на висок ниво првобитног пројектантског решења и стручног одржавања парка. У овом делу парка се налази највећи број четинарских врста - Вајмутовог бора (*Pinus strobus* L.), групе стабала црног бора (*Pinus nigra* Arn.), смрче (*Picea abies* Karst.), бодљиве смрче (*Picea pungens* “*Glauca*” Engelm.), јеле (*Abies alba* Mill.), дугоигличаве јеле (*Abies concolor* Lindl. et Gord.) и др. По парцелицама се местимично налазе млађа, спонтано размножена стабла келпреутерије

(*Koelreuteria paniculata* Laxm.), која формирају интересантне и веома успеле композиције занимљивих структура, форме и колоритета, нарочито у време цветања када својим жутиим метличастим цвастима келреутерија ствара леп контраст четинарима који је окружују, доприносећи динамици визура. У ивичним деловима парка се налазе стабла различите старости листопадних врста - копривића (*Celtis occidentalis* L.), млеча (*Acer platanooides* L.), клена (*Acer campestre* L.), јавора (*Acer pseudoplatanus* L.), багрема (*Robinia pseudoacacia* L.), јасена (*Fraxinus excelsior* L.), гледичије (*Gleditsia triacanthos* L.) и др. (Кораћ, 2000).

Жбунасте врсте су у Градском парку у Вршцу мање заступљене. Присутни су само углавном престарели примерци пајасмина (*Philadelphus coronarius* L.), форзиције (*Forsythia europaea* Deg. et Bald.), белог бисерка (*Symphoricarpos albus* L.), бербериса (*Berberis vulgaris* L.) и у предњем делу неколико примерака јоргована (*Syringa vulgaris* L.) умањене естетске вредности и неколико зимзелених врста: махонија (*Mahonia aquifolium* L.), шимшир (*Buxus sempervirens* L.) и жбунасте тисе (*Taxus baccata* L.) (Кораћ, 2000).

Цветњаци су некада били веома заступљени. Сада су услед превелике засене мање могућности за њихову обнову. Преостали цветњаци се налазе на три места у парку: у предњем делу парка код улазног платоа, у близини ресторана на издигнутој кружној “хумци” у чијем центру се налази споменик и у геометријским ронделама класичног стила које пресецају парк преко задње трећине (сл. 2). Ивични делови ових партерно уређених површина (сл. 3) су од ниско резаног строго обликованог шимшира (*Buxus sempervirens* L.), а централни делови су засађени сезонским цвећем (*Salvia splendens*, *Ageratum mexicanum*, *Alyssum maritimum*, *Tagetes* sp. и др.) (Кораћ, 2000).

Сл. 2: Цветњаци уоквирени бордурама од шимшира

Сл. 3: Шимшир у геометријским формама

Травњази у правом смислу у парку не постоје услед превелике засене коју ствара дрвеће густином склопа. Уместо травних биљака површину земљишта покрива углавном бршљан (*Hedera helix L.*), а местимично се јавља и винка (*Vinca minor L.*), веприна (*Ruscus hypoglossum L.*) и мирисна љубичица (*Viola odorata*). Мања травна површина налази се на парцели где је дечије игралиште постоји (Кораћ, 2000).

II 2. СТВОРЕНЕ ОДЛИКЕ

II 2.1. Културно-историјско наслеђе

Као објекат пејзажне архитектуре «Градски парк» у Вршцу представља створену вредност и заједно са осталим архитектонским објектима старог језгра чини културно-историјско наслеђе Вршца. Као један од старијих јавних паркова у нашој земљи и најстарији парк јавног карактера у Војводини, Градски парк у Вршцу је сведок развоја урбаног ткива насеља и културе локалног становништва. Паркови представљају печат људског стваралшта и креативности. Настају као резултат потребе човека да допринесе квалитету свог окружења и задовољи потребу за лепим.

Основни градивни елемент парка је промењив и пролазан, стога изискује адекватну и редовну негу. Актуелно стање Градског парка у Вршцу захтева хитну израду и спровођење пројекта обнове како би се очувале преостале вредности, унапредило стање и обезбедио континуитет његовог постојања.

«Градски парк» у Вршцу био је један од најлепших паркова у Краљевини Југославији. Опис Парка из тог доба дат је у загребачком «Јутарњем листу» од 09. јула 1927. године (Максимовић и сар., 2010):

«Као Вршачки парк, може се веома мали број сличних сусрести у Југославији. Смештен је у највећој близини центра града, пружа природу и

шумску самоћу и омогућава сањарење у скривеним угловима, дуге шетње у сеновитим алејама, има праве путеве и љупке фигуре. Постоји чак и биста Ленауа и новија, српског народног трибуна Светозара Милетића. На сваком кораку се осећа да је парк опште добро, да је од сваког нежно вољен, гајен и одржаван. У целом парку, на разним местима стоје скулптуре, амулете, представљајући симболичне фигуре. На свакој се налази мала табла из чијег се садржаја може видети да је свака од њих поклоњена од стране једног од вршачких грађана, коме је парк на срцу. То је израз локалног патриотизма, чије опонашање се препоручује што већем броју општина».

КОНЦЕПЦИЈА, ВРТНО-АРХИТЕКТОНСКИ ЕЛЕМЕНТИ И ОБЈЕКТИ

Парк је пројектован у мешовитом стилу. Основа парка је трапезног облика, са геометријским распоредом мањих парцела унутар парка које су настале пресецањем површине шетним стазама које су већином праволинијске. На тај начин створене парцелице имају углавном троугласте или неправилне облике. На ивичним деловима парцелица углавном су сађена стабла истих врста у правилним размацима, тако да образују дрвореде. Парк је опасан зидом од камена и кованог гвожђа. Осим главне улазне капије са западне стране, постоје и три мање. Једна је такође на западној граници парка, поред стакленика, лево од главне капије, друга је на супротном крају централне алеје која води од главног улаза до краја парка према стадиону, а трећа се налази такође у близини стадиона, али бочно и води ка Балканској улици (Кораћ, 2000).

Пробијен је још један улаз, али на жалост још неприведен намени и неуређен.

На самом улазу у парк налази се мања површина – плато, од ког зракасто полази шест стаза (сл. 4 и 5). Предњи делови парцела које се наслањају на тај плато уређени су партерно са ниским бордурама од шимшира (*Buxus sempervirens* L.), и летњим цвећем (*Salvia splendens*, *Ageratum mexicanum*, *Alyssum maritimum*, *Tagetes* sp. и др.). На два средишњим парцелицама се налази по једна биста (сл. 6).

Сл. 4: Стазе које полазе са платоа са главног улаза у парк

Сл. 5: Стазе које полазе са платоа са главног улаза у парк

Сл. 6: Бисте на средишњим парцелицама између стаза

Главна шетна стаза води од платоа формираног код улазне капије до краја парка према задњој капији (сл. 7) до које води десетак степеника, пошто се налази на узвишењу које чини границу парка према стадиону. Странице парцела које чине главну алеју засађене су платанима (*Platanus acerifolia* Willd.), тако да цела дужина стазе представља алеју платана. На месту пресека главне шетне стазе и широког партерно уређеног дела који дели последњу трећину парка од предњег дела, налази се кружно проширење у чијем центру је фонтана са водоскоком.

Сл. 7: Задња (источна) капија

Осим централне, постоји низ стаза паралелних са њом, попречних и косо постављених тако да се дијагонално секу. Под стазама се налази око једне трећине површине парка. Већина парцелица је тако уређена да свака страница у ивичном делу има по једну врсту дрвећа праволинијски посађеног на једнаким одстојањима, тако да се граде дугачки дрвореди. На месту пресека стаза формирана су кружна проширења – одморишта, на којима се налазе клупе. Стварањем мноштва малих површина и дрворедним типом садње на малом растојању учињено је да се изгуби осећај ширине простора и композиционе целовитости, нарочито услед велике старости и димензија стабала која затварају визуре. Пажљивим отварањем склопа допринело би се динамици и богатству визура (Кораћ, 2000).

Стазе су некада биле насуте ризлом. Сада су алеја платана, алеја са дрворедом липа (*Tilia argentea* Desf.) према задњој капији и још неколико мањих стаза асфалтирани, део стаза је насут ризлом, а неке стазе, нарочито у периферним деловима парка су земљане (Кораћ, 2000). У парку има и стаза поплочаних каменом.

У парку се налази неколико интересантних објеката који се лепо уклапају у амбијент зеленила. У централном делу се налази шестоугаона дрвена грађевина украшена резбареним дрветом, сада ресторан (сл. 8) (Кораћ, 2000).

Сл. 8: Стара грађевина у парку, сада ресторан

Према уличном делу парка се налази још један стари објекат (сл. 9), такође интересантне архитектуре, који се граничи са заштићеним природном добром али представља саставни део Градског парка према Генералном урбанистичком плану Вршца. У његовој близини је стари стакленик из 1885. (Максимовић и сар., 2010.) који је још у функцији. У источном делу парка, према стадиону, се налази водоторањ (сл. 10). Дуж алеје платана, у близини фонтане, смештен је музички павиљон (сл. 11) (Кораћ, 2000).

Сл. 9: Стари објекат на граници са парком

Сл. 10: Водоторањ

Сл. 11: Музички павиљон

Од интересантних вртно – архитектонских елемената у парку се налази и стара појилица за птице (сл.12), неколико скулптура и споменика из различитих периода и клупе са наслонима за руже пузавице које су некада гајене у парку (Кораћ, 2000).

Једна од већих парцела у парку је претворена у дечије игралиште (сл.13). На њој су смештени одељак за песак, љуљашке, клацкалице и други реквизити за рекреацију и забаву деце (Кораћ, 2000).

Сл.12: Појилица за птице

Сл.13: Дечије игралиште у Градском парку у Вршцу

II 2.2. Историјат парка

Почетком XVIII века, за време турске владавине, на територији садашњег парка било је седиште турског заповедника - аге, али како је у Вршцу 1737. године у претпоследњем аустро-турском рату изгорела сва документација, не може се утврдити веродостојност ове чињенице. Од 1775. године на том месту је постојала гостионица са баштом у коју су Вршчани врло радо долазили (Токин, 1984). Посед је у то време био власништво породице Шерибел, па је зато и башта названа «**Шериблова башта**». Породица Шерибел је престала да буде власник овог мајура после спајања српског и немачког Вршца у једну општину, 1795. године (Милекер, 1935). Посед је 1797. године продат вршачкој општини за трговиште, па је добио име «**Мајур трговиште**», али су га Вршчани све до првог светског рата и даље звали «Шериблова башта» (Токин, 1984). Када је Вршац добио статус Слободног краљевског града 1817. године, ушао је у употребу назив «**Градски мајур**» («**Meierchhof**»), а од Револуције 1848-49. године званично почиње да се зове «**Градски врт**» (Милекер, 1886) (Кораћ, 2000).

Развој овог мајура који 1804. године постаје расадник, усмераван је све више у правцу да постане парк. Године 1828. у њему је изграђена стрељана која је радила до 1884. године, а 1842. Франц Ритингер је добио дозволу да у башти направи летњу позорницу (арену) за позоришне представе, чијом изградњом парк постаје још привлачнији за посетиоце (Кораћ, 2000).

За време Револуције 1848-49. године била је подигнута барикада на самом улазу у парк, а у северном делу парка се налазио магацин за природни порез. Тада се у башти налазила точионица вина, а башта се готово и није посећивала.

После Револуције градска општина је тежила да ову башту претвори у парк, па је отпочела кампања садње дрвећа, за коју је најзаслужнији био Андрија Васић, тадашњи градски саветник (Токин, 1984). Тада је већ констатовано да је парк

мали и да га треба проширити. Године 1853. у парку је подигнут расадник воћака. Све те промене условиле су да Градско представништво 1856. године отвори радно место и запосли школованог баштована (Кораћ, 2000).

Године 1857. саграђена је нова арена, на месту старе арене (Токин, 1984). У њој су се одвијале разне културне манифестације, а 27. августа 1871. у арени је одржана скупштина Уједињене Омладине Српске, којој је присуствовало око 400 чланова, међу којима Васа Пелагић (1833-1899), Светозар Марковић (1846-1875), Лаза Костић (1841-1910), Миша Димитријевић (1846-1889), и тада још дечаца Лаза Нанчић (1854-1887) и Јаша Томић (1856-1922) (Кораћ, 2000).

Педесетих година XIX века површина Градског парка је износила око 1,2 ха. У то време угледни Вршчани су давали идеје и осмишљали садржаје у парку. У њему су у летњим месецима одржаване позоришне представе, саграђене су посластичарнице и постављене су клупе. Парк је био богато украшен цветњацима (Кораћ, 2000).

Крајем 1883. основано је «Вршачко удружење љубитеља парка» (Милекер, 1886), тј. «Друштво за одржавање парка» (Токин, 1984). које је одмах стекло велику популарност међу мештанима. Од тада је површина парка била стално уређивана и повећавана. Друштво је добило Статут 1884. године. Тада су одређени и инспектори парка. Друштво је стекло велику популарност, а број чланова друштва се стално повећавао. Приходи који су остваривани одржавањем приредби усмеравани су на уређење и проширење парка. Потпомогнуто великим разумевањем и богатим новчаним прилозима бројних чланова и љубитеља парка, ово удружење је са успехом вршило своју културну мисију популаризације и заштите парка. Друштво је откупило околне винограде и повећало површину парка на 7 јутара и 665 хвата (Кораћ, 2000).

Године 1885. у северозападном делу парка изграђен је стакленик за гајење цветних врста које су сађене у парку (Максимовић и сар., 2010).

Ограђивање парка одвијало се у периоду од 1886. – 1889. Ограда је израђена од кованог гвожђа на зиданом парапету и постављено је пет капија (Максимовић и сар., 2010).

У јулу 1888. године јак олујни ветар је начинио велике штете парку (Милекер, 1886). Реконструкцијом која је уследила саниране су последице невремена и уклоњена су стара и натрула стабла дудова и других воћака, као и престарели примерци багрема, киселог дрвета и других врста. Одобрен је нови план парка и отпочета је његова модернизација уношењем нових врста украсног дрвећа и шибља. Флористички састав овог парка, поред домаћих врста које је садржао, био је обогаћен бројним егзотима, чинећи на тај начин богату дендролошку збирку (Кораћ, 2000).

Од 1891. до 1893. избушен је бунар дубине 22 m и изграђени базени за снабдевање водом и водоторањ (Максимовић и сар., 2010).

Године 1893. изграђена је фонтана (Милекер, 1935). У периоду који следи у парку је подигнут водоторањ, нова позорница, музички павиљон и постављене су нове клупе. За време постојања Друштва, у периоду од тридесет година, парк се повећавао три пута до површине коју је задржао до данас (Кораћ, 2000).

Почетком XX века у парку су подигнута четири игралишта за потребе тенис клуба, а део парка је одређен за клизалиште и фудбалско игралиште, који су

1920. године уклоњени и на њихово место су посађене украсне биљке (Токин, 1984). У току првог светског рата (1914-18) парк је био запуштен јер је активност Удружења љубитеља парка била обустављена. Након рата Удружење се поново конституисало и почело са радом на обнови и уређењу парка. Године 1920. парк доживљава ренесансу. Израђен је нови план за уређење парка који је побољшао инфраструктуру парка уводећи водовод и осветљење. Тада је обновљен музички павиљон, фонтана је реконструисана и постављене су нове скулптуре (Кораћ, 2000).

За време другог светског рата парк је био запуштен. Септембра 1944. фашистичка војска је приликом повлачења склањала своје тенкове испод крошњи дрвећа у парку, како би их заштитила од евентуалних ваздушних напада (Токин, 1984). У периоду после рата парк је обновљен и уређен (Кораћ, 2000).

Парк је 1973. године заштићен на предлог Покрајинског завода за заштиту природе (решење бр.633-11/73-01 СО Вршац) којим се додељује на старање и управу саобраћајно-туристичком и услужном предузећу «Други октобар» из Вршца (Кораћ, 2000).

Стазе су некада биле насуте ризлом (Кораћ, 2000).

ПОСТОЈЕЋА ПРОСТОРНО-ПЛАНСКА И ПРОЈЕКТНА ДОКУМЕНТАЦИЈА

У Генералном плану Вршца (2007) стоји: «На територији обухвата овог Плана се налази парк у Вршцу, заштићен Решењем као споменик вртне архитектуре. Корисник парка је дужан да се стара о парку на основу Плана уређења и одржавања, уз надзор надлежне институције за заштиту природе. Парк је најстарији објекат вртне архитектуре са бројним примерцима егзотичних врста дрвећа и карактеристичним елементима стила вртне архитектуре. На простору овог парка не сме се уништавати биљни свет, оштетити или стилски мењати постојећи објекти, градити нови, нити изводити други радови који одступају од прописаног режима заштите. Парковске површине ће чинити постојећи градски парк у централном делу насеља који је под заштитом и новоформирана парковска површина уз поток Месић поред хемофармовог насеља. Све мање зелене површине у склопу уличних коридора и становања ће бити уређене парковски у форми сквера.»

Према графичком прилогу Генералног плана Вршца Градски парк (сл. 14) обухвата већи простор од простора предложеног за заштиту овом студијом заштите, односно обухвата и парцеле на којима се налази стакленик, дискотека и економско двориште, тако да западна граница парка иде Абрашевићевом улицом. Ово је добар начин за очување и унапређење парка. У том смислу, планом нижег реда, треба планирати уређење свих парцела у обухвату урбанистичке границе Градског парка. Међутим, због тренутног стања парцела у граничном, западном делу које се користе као економско двориште са помоћним објектима предузећа за комуналне делатности, затим као дискотека и становање у једном објекту, ове парцеле нису ушле у границу заштите. Парцела на којој се налази стари стакленик, са мањим помоћним објектима у продужетку, и зелена површина ушла је у границе споменика природе и на њој је прописан режим заштите трећег степена.

НАМЕНА ПОВРШИНА

ГРАЂЕВИНСКО ЗЕМЉИШТЕ У ГРАНИЦИ ГРАЂЕВИНСКОГ РЕОНА

ЦЕНТРАЛНЕ АКТИВНОСТИ

- ЗОНА ЦЕНТРА (управа, пословање, становање)
- ЗОНА СПЕЦИЈАЛИЗОВАНИХ ГРАДСКИХ ЦЕНТАРА
- ЗОНА СЕКУНДАРНИХ ГРАДСКИХ ЦЕНТАРА

ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

- КОМПЛЕКС ШКОЛЕ И ДЕЧИЈЕ УСТАНОВЕ
- КОМПЛЕКС ЗДРАВСТВЕНЕ УСТАНОВЕ
- КОМПЛЕКС СОЦИЈАЛНЕ УСТАНОВЕ

СТАНОВАЊЕ

- ВИШЕПОРОДИЧНО СТАНОВАЊЕ
- МЕШОВИТО СТАНОВАЊЕ
- ПОРОДИЧНО СТАНОВАЊЕ
- ПОРОДИЧНО СТАНОВАЊЕ СА ДЕЛАТНОСТИМА МАЛЕ ПРИВРЕДЕ

ЗЕЛЕНИЛО И РЕКРЕАЦИЈА

- ТУРИСТИЧКО-СПОРТСКО РЕКРЕАТИВНЕ ПОВРШИНЕ
- ПОВРШИНЕ БАЊСКОГ И РЕКРЕАТИВНОГ ТУРИЗМА
- ПАРК И СКВЕР
- ЗАШТИТНО ЗЕЛЕНИЛО

Сл. 14: Обухват Градског парка у Вршцу – део карте преовлађујуће намена простора са поделом на функционалне целине (Извор: Генерални план Вршца, 2007)

Стакленик представља стари вртно-архитектонски објекат од великог значаја за очување наслеђених вредности вртне архитектуре у нашој земљи, а једини је и данас функционалан и очуван стари стакленик из тог периода у Војводини.

У даљем планирању (израда планова нижег реда) треба обезбедити услове за очување парка планирањем околног простора, у непосредној близини заштићеног подручја ограничавањем негативних утицаја средине. С тим у вези, планирана висина грађевинских објеката у окружењу парка треба да се ограничи на висину постојеће високе вегетације. Разлог томе лежи не само у потреби за очувањем амбијенталних вредности и визуелног доживљаја парка, него и у чињеници да изградња виших објеката може довести до стварања мање повољних услова за раст и развој дрвећа и цвећа услед засене, повећања температуре околног простора повећањем акумулационе, тј. радиационе површине бетонских маса, смањења влажности ваздуха, усмеравању и ограничавању ваздушних струјања, а тиме и смањењу степена прочишћености ваздуха итд. Такође, може довести до затварања улазних праваца. У том смислу, у непосредној околини не треба планирати изградњу нити коришћење објеката које би могло имати за последицу нарушавање и промену у кретању ваздуха, и стања воде и земљишта.

Приликом планирања и пројектовања објеката и извођења радова и активности непосредно уз границу заштићеног простора треба имати у виду да се не сме оштетити ограда парка, као ни гране у крошњама дрвећа које је посађено у парку. Исто тако, мора се оставити простор за приступ пешака до свих постојећих капија парка како би се очувала функција свих улазних праваца.

Препоручљиво је, уколико за то постоје могућности, планирање заштитних зелених појасева у окружењу, у непосредној близини или на већем одстојању, посебно на страни одакле дувају ветрови највеће честине. На овај начин би се смањио негативан утицај дувања ветрова на вегетацију и омогућили бољи услови за реконструкцију зелених површина насеља које су већином старе и доспеле за обнову.

Спортске и рекреативне садржаје ваљало би планирати изван граница споменика природе, због његовог значаја који има као историјски парк и због недостатка слободног простора. У оваквом простору, приоритетна је заштита наслеђених вредности и начина коришћења над осталим функцијама које имају јавне зелене површине (нпр. спортска, рекреативна).

Пожељно је планирати измештање дечијег игралишта из заштићеног подручја.

III ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ПОДРУЧЈА

III ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ПОДРУЧЈА

III 1. ФАКТОРИ УГРОЖАВАЊА И ОЦЕНА УГРОЖЕНОСТИ

Животна средина је скуп природних и створених вредности чији комплексни међусобни односи чине окружење, односно простор и услове за живот. Квалитет животне средине је стање животне средине који се исказује физичким, хемијским, биолошким, естетским и другим индикаторима (Закон о заштити животне средине «Сл. гласник РС», бр. 135/04).

Постизање и очување доброг здравља и благостања захтева чисту и хармонизовану животну средину, односно сви фактори (физички, психолошки, социјални и естетски) треба да обезбеде и задовоље потребе човека. Проучавање животне средине ради заштите здравља људи има за циљ да утврди врсту загађујућих материја и да прати њихов утицај на човека. Под загађујућим материјама подразумевају се хемијске, физичке и микробиолошке загађујуће материје. Сматра се да је најбољи начин проучавања међусобног утицаја човека и животне средине онај који омогућује одабир репрезентативних, лако мерљивих и рутински контролисаних показатеља животне средине и здравственог стања популације (Бијеловић, 2010.).

Као што здравље људи зависи од квалитета животне средине, тако и виталност биљака зависи од услова средине у којој се налазе.

Зеленило ублажава микроклиматске екстреме те смањује велика и по људско здравље штетна колебања климатских фактора. Има улогу у регулисању топлотног режима насеља. Озелењени простори повећавају релативну влажност ваздуха. Лисна маса кроз стоме асимилира угљен-диоксид, производи кисеоник и доприноси пречишћавању ваздушних маса, па кажемо да зелене површине представљају филтер и плућа града.

Доказано је ароматично, антимикробно, антибиотичко, фитонцидно и инсектицидно дејство зелених површина као и њихов утицај на јонизацију ваздуха. Биљке такође имају способност да асимилирају радиоактивне изотопе разних елемената и тешке метале, и да фиксирају канцерогене смоласте материје које настају као продукти сагоревања угља и нафте. Таложењем, филтрацијом и адсорпцијом зеленило смањује концентрацију чађи и прашине у ваздуху.

«Градски парк» у Вршцу деценијама је изложен деградационим процесима узрокованим непримењивањем мера неге због чега је функционалност и декоративност парка смањена, а што се одражава и на здравље људи.

Да би један озелењен простор био функционалан, зеленило треба да буде у доброј кондицији, а различити парковски садржаји треба да задовољавају потребе становника. Због тога је нарочито важно редово примењивање мера неге и одржавања дрвећа, жбуња и цвећа, реконструкција и одржавање вртно-архитектонских елемената и уношење нових садржаја у складу са наменом и обликовним карактеристикама простора.

Тренутно стање угрожености заштићеног подручја се огледа у утицају разних фактора чији је интензитет приказан у табели 3. Активности које имају негативан утицај треба забранити или ограничити, а оне које позитивно утичу на стање парка треба поспешити. Интензитет утицаја зависи од степена контроле активности у заштићеном простору и спровођења мера заштите, тј. квалитета управљања и може се мењати током времена. Неадекватан менаџмент може довести до повећања утицаја неких активности у одређеном моменту и нарушавања темељних вредности заштићеног природног добра.

Табела 3: Угрожавајући фактори и утицаји на СП Градски парк унутар граница заштите и у непосредном окружењу:

Угрожавајући фактори	Интензитет	Утицај
Непостојање заливног система	висок	негативан
Болести и штеточине	висок	негативан
Непланско хортикултурно уређење парка	средњи	негативан
Неадекватно и неправовремено спровођење мера неге и заштите	средњи	негативан
Утицај кошаве на исушивање тла, ветроизвале и ломљење грана дрвећа	средњи	негативан
Коришћење дискотеке	средњи	негативан
Непланско грађевинско уређење на простору парка	низак	негативан
Непланско уклањање биљака у парку	низак	негативан
Инвазивне врсте	низак	негативан
Инфраструктура	низак	негативан
Механичка оштећења биљног фонда изазвана људским фактором	низак	негативан
Механичка оштећења вртно-архитектонских елемената, мобилијара и објеката изазвана људским фактором	низак	негативан
Коришћење ресторана	низак	негативан
Загађење Ваздуха Воде Земљишта	низак	негативан
Утицај свих угрожавајућих фактора на визуелни доживљај парка	низак	негативан

IV ВРЕДНОВАЊЕ И ТЕМЕЉНЕ ВРЕДНОСТИ ПРИРОДНОГ ДОБРА

IV ВРЕДНОВАЊЕ И ТЕМЕЉНЕ ВРЕДНОСТИ ПРИРОДНОГ ДОБРА

IV 1. СУШТИНСКЕ ОДЛИКЕ И ВРЕДНОСТИ ДОБРА

«Градски парк» у Вршцу сврстава се у II категорију - заштићено подручје покрајинског, односно великог значаја јер је један од најстаријих паркова јавног карактера у нашој земљи (историјски парк из XVIII века) који је очувао намену и просторне оквири и одлике мешовитог стила у ком је пројектован комбиновањем слободног пејзажног израза у северном делу парка и елемената француског стила који су заступљени у већем делу простора. Утицај француског стила у обликовању препознатљив је по главној оси коју чини алеја јаворолисног платана, и бројним паралелно и унакрсно постављеним алејама дивљег кестена, липа, храстова и других врста са чијих су страна већином симетрична решења, по партерној композицији са ниско резаним шимширом и цветним културама, фонтани, појилици за птице и др. И поред губитка одређеног броја врста, парк има богат дендрофонд у ком учествује значајан број примерака из времена подизања парка.

Сви наведени елементи: старост, намена, дендрофлора парка, елементи пејзажног и француског стила у концепцијском решењу, затим у виду мобилијара, вртно-архитектонских елемената (фонтана, појилица за птице, бисте и др.), затим објекти вртно-архитектонског наслеђа као што је стакленик, водоторањ, ресторан, музички павиљон, ограда и капије парка чине суштинске одлике и вредности добра, тј. његове темељне вредности, чија заштита мора имати приоритет у односу на све остале функције, значаје и вредности јавног градског парка као зелене површине еколошког, рекреативног, социјалног или другог карактера. Планирање, пројектовање и извођење радова и активности се може спроводити искључиво у мери у којој се неће нарушити наведене темељне вредности овог заштићеног природног добра.

По садржајима и одликама које има и по степену њихове очуваности, «Градски парк» у Вршцу се битно разликује од свих других заштићених паркова у Војводини и стога је издвојен због великог значаја за регион чије природно и културно наслеђе представља. Такође спада међу вредније објекте парковне баштине Србије.

IV 2. ИСПУЊЕНОСТ УСЛОВА ЗА ЗАШТИТУ

Анализом стања природних и створених вредности «Градски парк» у Вршцу испуњава услове за стављање под заштиту као споменик природе на основу одредаба Закона о заштити природе («Сл. Гласник РС», 36/09, 88/10 и 91/10), као заштићено подручје великог значаја (II) категорије због аутентичности

са становишта примењених биотехничких дисциплина (пејзажне архитектуре и хортикултуре), атрактивних пејзажних обележја и културно-историјске вредности.

IV 3. ЗНАЧАЈ И ФУНКЦИЈА ПРИРОДНОГ ДОБРА

1. Културно-историјски значај

СП «Градски парк» у Вршцу представља сегмент богатог културно-историјског наслеђа Вршца. За разлику од архитектонских споменика културе, паркови су специфични по томе, што садрже и биолошку компоненту па су самим тим знатно фрагилнији. Као што постојање једног парка говори о степену свести и културе људи који су утицали на његов настанак и развој, тако и тренутно стање у ком се налази и начин коришћења простора говоре о односу грађана и локалне самоуправе према парку.

Љубав вршчана према зеленилу и потреба за стварањем лепог окружења која постоји скоро 250 година имала је пресудан утицај на стварање и трајање Градског парка. Прича почиње из периода са краја владавине турака на овим просторима када је на месту Градског парка био конач извесног аге. Конач је био окружен шумом, а укућани су уживали у жуборењу потока који се спуштао са Брега и водоскоцима који су распрскивали воду преко великих цветних леја. Тридесетих година XVIII века, место на коме се данас налази Градски парк припадало је племићкој породици француских колониста фон Шерибл (von Scherübl, првобитно Žeribl – Gerubel) којој је Дворска комора доделила велики комплекс земље. Оснивач првих засада био је вероватно Јохан фон Шерибл. Године 1777. на том месту је постојала баштенска кућица која је највероватније имала улогу гостионице. «Шериблов мајур» је 1797. откупила новооснована општина уједињеног Вршца, а потом га претворила у Градски мајур. У периоду који је уследио у парк се уносе разни садржаји (арене за позоришне представе и друге јавне приредбе, клизалишта, гостионице, посластичарнице и сл.). Године 1883. основано је «Вршачко удружење љубитеља парка». Градски мајур је био засађен претежно воћем, дудовима и понеким стаблом дивљег кестена (Максимовић и сар., 2010). Један од оснивача Удружења био је чувени Вршачки историчар, први кустос Градског музеја и управник Градске библиотеке Феликс Милекер (Felix Milleker). Основни циљ овог удружења било је одржавање, проширење и осавремењавање парка, као и изградња нових објеката. Средства су прикупљана на приредбама приређиваним у ове сврхе. Градски Магистрат је такође издавао средства за парк. Многи истакнути грађани и удружења постављали су различите скулптуре, а захваљујући Удружењу парк су одржавали искусни баштовани (Максимовић и сар., 2010). О степену свести о значају парка и о озбиљности намера везаних за његово очување и унапређење говори сачуван Статут Вршачког парковског друштва из 1884. године по ком је циљ удружења да одржава и негује све јавне паркове, шеталишта и дрвореде, умножи их новим површинама и на тај начин допринесе улепшавању града (Немет, 2010). Друштво је откупило околне винограде и значајно повећало површину парка.

У Градском парку су уживале многе чувене личности наше историје као што су Јован Стерија Поповић, Светозар Милетић, Бора Костић, Вељко Петровић, као и наш славни песник Васко Попа који је испод зелених крошњи дрвећа стварао прелепе стихове.

2. Еколошка функција

Зелени простори утичу на побољшање квалитета животне средине путем регулације микроклиматских и санитарно-хигијенских услова локалитета на ком се налазе. Доживљај боравка у «природи» који подразумева естетику пејзажа, осећај свежине, удисање чистијег ваздуха, путем релаксације утиче на психу човека и његово здравље.

Доказано је позитивно дејство вегетације на физиолошке функције човека. Брзина пулса се може смањити за 4-8 откуцаја у минути уколико човек борави у средини богатој зеленилом. Од свих утицаја које зеленило испољава најважнији је његов утицај на мезоклиму насеља. Оно ублажава и микроклиматске екстремне смањује велика и по људско здравље штетна колебања климатских фактора. Повољан утицај на микроклиму огледа се у регулисању топлотног режима насеља. Температура зелених масива у урбаним условима у врелим летњим данима нижа је од температуре околног простора и утиче повољно на терморегулацију човековог организма. Утврђено је да је температура под крошњама на висини од 10 cm за просечно 4,4 °C је нижа него над улицом, а снижење температуре над травњаком у односу на улицу на истој висини износило је 1,2 – 4,8 °C (Нинић, 1981). Радиациона температура увек је нижа у летњим месецима у шуми и парковима него изнад изграђених простора, а виша у зимском периоду. Влажност ваздуха над травњаком је у неким случајевима око 12% виша него изнад плочника, али се ова разлика на висини од 1,5 m смањује (Нинић, 1981). Winters је 1974. утврдио да повећање релативне влажности ваздуха од 15% човек осећа као снижење температуре за 2,8 – 3,8 °C (Анастасијевић, 2002). За испаравање биљке користе топлоту околног ваздуха снижавајући његову температуру. Утрошак топлоте зависи од количине испарене воде која је у директној зависности од зелене масе, транспирационе моћи појединих биљних врста и интензитета испаравања. Паркови повећавају релативну влажност ваздуха што се може осећати и до удаљености од 600 m. Путем процеса евапорације у време летњих врућина зелене површине су у стању да у ваздух излуче више водене паре од количине воде која се добија испаравањем са чистих водених површина. Стабло брезе са 200 000 листова у току 1 летњег дана може да испари 300-400 литара воде. Према Сугарову само 1 ha старе букове шуме свакодневно у току вегетационог периода испари 26 000 литара воде. Степен влажности ваздуха у директној је вези са температуром. На састав ваздуха утиче путем асимилације честица аерозагађења, јонизације ваздуха, лучења фитонцидних материја и смањује буку. Лисна маса производи кисеоник, доприноси пречишћавању ваздушних маса, због тога зелене површине представљају филтер и плућа града. Лисна маса асимилира CO₂ кроз стоме 50 пута брже у односу на његово везивање са другим једињењима. Минимална концентрација CO₂ за обављање процеса фотосинтезе је 0,008 – 0,1%. Интензитет фотосинтезе се повећава са повећањем садржаја CO₂ у ваздуху при повећању садржаја од 2-5 %, а са даљим повећањем садржаја CO₂ доводи до смањења интензитета фотосинтезе. Кретање ваздушних маса у насељима има велик здравствени значај када доноси свеже ваздушне масе пречишћавајући ваздух. Биљке имају способност да асимилирају радиоактивне изотопе разних елемената, као и тешке метале.

Врсте које увећавају број лаких јона у ваздуху су бреза, јела, бор, клен и др. На јонизацију ваздуха делују и цветни прах као и ароматична и мирисна биљна испарења. Испарљивим етарским уљима богати су бор, јела, бреза, липа

и др. Фитонциди су продукти биљака који токсично делују на микроорганизме, тј. имају фунгицидно, бактерицидно и др. својства. Фитонцидно дејство испољавају храст, клен, јела, смрча, орах, јасен, бреза, липа, кеदार, бела топола, бели бор, дугоигличава јела, псеудотсуга, бодљива смрча барски чемпрес, Лавсонов пачемпес, дивљи кестен. Лист и љуска ораха имају јако антимикубно својство па чак и одбијају инсекте. У боровој шуми има знатно мање бактерија и патогених гљивица него у брезовој шуми. Најјаче инсектицидно дејство имају еукалиптуси, орах, кисело дрво. Ароматични мириси и смоласте излучевине неких биљака ловор, камфорово дрво имају антибиотичка својства. Значајан је и утицај зелених површина на буку. Лишћарска жива ограда висине до 1m поред четинарског парка могу ублажити буку и до 30 dB (Сапунџић, 1975). Од дрвећа као један од најбољих изолатора буке показала се липа, док бреза има слаб утицај. У добре звучне изолаторе спадају четинарске врсте дрвећа и шибља. Биљке су према аерозагађу осетљивије него људи, изузев према H_2S и HCN према којима су отпорније од људи. Њихова реакција према токсичним гасовима може се користити у дијагностици, тј. могу служити као индикатори аерозагађења животне средине. Индикатори за SO_2 и SO_3 су орах, питоми кестен, ариш, а за F и HF винова лоза, кајсија, ариш. Вегетација као заштита од чађи и прашине – таложењем, филтрацијом, адсорпцијом. Има моћ да фиксира канцерогене смоласте материје које настају као продукти сагоревања угља и нафте. Крупније честице прашине се због своје тежине таложе, док се ситније лепе на површину листа.

Примена врста са већим учинком има посебан значај ако се располаже мањим површинама што је случај у градовима где треба постићи што већу ефикасност па се користе брзорастуће врсте, дрвеће са дужим вегетационим периодом, дрвеће издржљиво у градским условима. Ефикасност биљака зависи од густине крошњи, величине листова, њиховог распореда у круни, као и густине садње (Анастасијевић, 2002).

3. Социјална функција

Човек као социјално биће има потребу за дружењем. Паркови су места намењена за одмор и дружење људи који омогућују задовољење те потребе. На то указује и оснивање удружења и улагање појединаца у подизање објеката у парку.

4. Естетска функција

У урбаној средини свака уређена зелена површина доприноси естетици простора. Лепота «Градског парка» у Вршцу огледа се у богатству дендролошких врста и обликовних форми примењених у решењу као и присутних вртно-архитектонских елемената. Доживљај парка се мења са сменом годишњих доба. Али у сваком аспекту естетски моменат позитивно утиче на психофизичко стање човека. Динамиком колорита освежава често монотну слику града. У пролеће и лето Градским парком доминира зелена боја, а цветне врсте додатно улепшавају амбијент. У јесен је парк обојен топлим жутом и црвеном бојом крошања и различитим нијансама лишћа од лимун жуте, преко бакарне, пурпурне до светло и тамно браон боје.

5. Васпитно-образовна

Пејзажно-архитектонско решење «Градског парка» у Вршцу као и богатство дендролошких врста, варијетета и форми представљају својеврсну учионицу на отвореном за све ученике и студенте који изучавају биотехничке науке, а свакако доприносе и едукацији осталих посетилаца.

6. Научно-истраживачка

Значајан је за проучавање врста дендрофлоре и адаптивности алохтоних врста и егзота у условима датог локалитета као и за научно-истраживачки рад из области пејзажне архитектуре. За научно-истраживачки рад из области биологије може се мерити апсорпција CO₂ у парку и допринос ублажавању глобалних климатских промена, као и врсте које насељавају парк у замену за природна станишта (птице, веверице и др.).

7. Развојна

Градски парк у Вршцу је интересантан за туристичку понуду насеља и пружа бројне могућности за развијање одрживог туризма. Пружа могућност повећања стандарда нудећи различите услуге и садржаје. Уређење парка могло би да се одвија преко IPA пројеката са Мађарском и Румунијом, средствима из различитих фондова и ангажовањем већег броја људи што би довело до повећања материјалне добити града.

V РЕЖИМИ ЗАШТИТЕ

V РЕЖИМИ ЗАШТИТЕ

Градски парк у Вршцу на основу природних и створених вредности ставља се под заштиту као споменик природе – II категорије.

На основу одредби члана 31 Закона о заштити природе («Сл. Гласник РС» 36/09, 88/10, 91/10) Споменик природе је мања неизмењена или делимично измењена природна просторна целина, објекат или појава, физички јасно изражен, препознатљив и/или јединствен, репрезентативних геоморфолошких, геолошких, хидрографских, ботаничких и/или других обележја, као и људским радом формирана ботаничка вредност од научног, естетског, културног или образовног значаја.

Споменик природе може бити геолошки (историјскогеолошко-стратиграфски, палеонтолошки, петролошки, седиментолошки, минералошки, структурногеолошки, хидрогеолошки и други), геоморфолошки, спелеолошки (пећина, јама и друго), хидролошки (цео или део водотока, слап, језеро, тресава и друго), ботанички (ретки или значајни примерци биљног света, појединачно стабло или скупина стабала, дрвореди, паркови, арборетуми, ботаничке баште и друго).

На споменику природе забрањене су све радње и активности које угрожавају његова обележја и вредности. Мере заштите споменика природе и начин његовог коришћења одређују се актом о проглашењу заштићеног подручја.

У границама заштите Споменика природе «Градски парк» у Вршцу забрањено је вршити радове и активности и обављати делатности које могу нарушити својства због којих је успостављена заштита.

«Градски парк» у Вршцу је значајан објекат природног и културног наслеђа наше земље. Од времена иницијалног уређења баште кафане на месту данашњег парка, простор се значајно мењао, ширио, развијао и површински и квалитативно напредовао, до парка каквог данас познајемо. Парк је плански осмишљен и настао је као резултат стручног вртно-архитектонског пројекта. Од момента последњег већег уређења, када је формиран је као јавни градски парк, концепција је у многостручно очувана. Од времена подизања овде је гајен велик број аутохтоних, алохтоних врста и егзотичног дрвећа и цвећа. Намена простора је задржана, али је изгубљен већи број врста. И поред тога, у дрворедима и као солитерни примерци, очувана су стабла које се својом старошћу и раскошним крошњама истичу у простору.

Основни циљ заштите СП «Градски парк» је да се заустави процес деградације свих садржаја простора и целине, унапреди стање, ограничи изградња осим на изградњу вртно-архитектонских објеката и инфраструктуре за потребе уређења парка, наслеђено стање у постојећим границама унапреди кроз стручан приступ који подразумева изучавање његовог настанка и промена у различитим временским раздобљима и да се значајно повећа разноврсност

биљног фонда. Циљ заштите је и уношење нових садржаја (културних, едукативних, информативних) и унапређење постојећих у мери и на начин којим се неће нарушити темељне вредности. Заштита темељних вредности «Градског парка» у Вршцу као историјског мора имати приоритет у односу на све остале функције, значаје и вредности јавног градског парка као зелене површине еколошког, рекреативног, социјалног или другог карактера.

Одређивање степена режима заштите извршено је у односу на постојеће вредности, постојећи распоред зеленила и грађевинских објеката као и имајући у виду различите видове коришћења сегмената простора. Режим заштите јесте скуп мера и услова којима се одређује начин и степен заштите, коришћења, уређења и унапређења заштићеног природног добра.

На заштићеном подручју СП «Градски парк» у Вршцу прописују се режими заштите II и III степена на основу члана 31 и члана 35 Закона о заштити природе («Сл. гласник РС», бр. 36/09, 88/10).

Од укупног заштићеног простора на површини од 6 ха 06 ара и 61 м² (6, 06 ха) простор:

- режима заштите II степена обухвата 5 ха 92 ара 38 м² или 97,65 %,
- режима заштите III степена обухвата 14 ари 23 м² или 2,35 %.

Режимом заштите II степена обухваћена парцела на којој се налази висока вегетација парка (бр. 5582 К.О. Вршац).

Режимом заштите III степена обухваћена је катастарска парцела у северозападном делу парка на којој се налази стари стакленик (бр. 5581 К.О. Вршац).

Прегледна карта са границом и режимима заштите је дата у прилогу број 4.

V 1. ОПШТЕ МЕРЕ ЗАШТИТЕ И УНАПРЕЂЕЊА

ОПШТЕ МЕРЕ ЗАШТИТЕ

На подручју целог парка прописане су следеће мере заштите:

ОБЕЗБЕЂУЈЕ СЕ:

1. Обнова парка која подразумева:

- израду Идејног пројекта обнове свих структуралних елемената парка који треба да буде заснован на просторно-историјској анализи,
- појединачне стручне пројекте којима ће се решити питање инфраструктуре, посебно заливног система, расвете, постојећих грађевинских објеката, партерног уређења, вртно-архитектонских елемената, мобилијара и зеленила (хортикултурно уређење).

Пројекат хортикултурног уређења треба да садржи:

- снимак постојећег стања дендрофлоре и цветних елемената;

- биеколошку основу (измерене вредности висине стабала, прсног пречника, ширине крошње, оцењено присуство отворене трулежи дебла, отворене трулежи дебљих грана, суховрхост, присуство сувих и сломљених грана, затим виталност и декоративност и мере за сваки примерак панаособ) са детаљним приказом услова средине, посебно лабораторијском анализом земљишта;
 - пројектовано стање.
2. Редовно одржавање парка спровођењем мера неге и заштите:
орезивање жбуња и дрвећа, одржавање травњака, очување вртно-архитектонских елемената, проредна сеча, санитарна сеча, замена девитализованих стабала примерцима исте врсте према посебним условима завода, дендрохирургија, уклањање самониклог подраста и корова, детерминација ентомолошких и фитопатолошких узрочника болести и заштита дендрофонда и травњака парка од болести и штеточина, праћење обезбеђености земљишта минералним и органским материјама и прихрана биљака и др.;
 3. Одржавање и санација постојећих објеката, вртно-архитектонских елемената и инфраструктуре.
 4. Задржавање постојећих објеката архитектонског наслеђа и то: ресторана, стакленика, водоторња, музичког павиљона, фонтане и др.
 5. Коришћење парка у едукативне сврхе.
 6. Обављање научних истраживања.

ЗАБРАЊЕНО ЈЕ:

- × промена намене површина изузев у циљу уређења парка,
- × уклањање стабала, изузев санитарне и проредне сече уз услове Покрајинског завода за заштиту природе и уклањања према пројекту хортикултурног уређења,
- × кретање возила унутар граница заштићеног добра,
- × премештање вртно-архитектонских елемената, изузев привременог премештања за потребе конзерваторских или рестаураторских радова,
- × оштећење, угрожавање и уништавање парковског мобилијара, вртно-архитектонских елемената и грађевинских елемената партера као што су: фонтана, бисте, скулптуре, ограда, темељи и други структурни делови ограде, капије, клупе, корпе, стубови расвете и др.,
- × непланско уређење простора (хортикултурно и грађевинско),
- × депоновање и бацање смећа и свих врста отпадних материја,
- × паљење ватре,
- × постављање тв антена и антена мобилне телефоније,
- × предузимање свих радова који би угрозили опстанак вегетације,
- × постављање рекламних табли и билборда на простору парка и уз границу,
- × угрожавање и уништавање фауне,
- × пуштање паса,

- ✘ уклањање постојећих објеката архитектонског наслеђа и то: ресторана, стакленика, водоторња и музичког павиљона,
- ✘ изградња спортских терена и постављање трим стазе и справа за рекреацију,
- ✘ предузимање свих радова који би довели до промене стила парка.

V 2. РЕЖИМ ЗАШТИТЕ II (другог) СТЕПЕНА

Поред општих мера, прописују се и посебне мере за заштиту за II степен. У II степену заштите могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, без последица по примарне вредности, обављати традиционалне делатности и ограничено користити природни ресурси на одржив и строго контролисан начин.

МЕРЕ ЗАШТИТЕ У РЕЖИМУ ЗАШТИТЕ II СТЕПЕНА

У режиму заштите II (другог) степена, поред општих мера заштите прописаних за читав простор заштићеног природног добра, утврђене су и следеће мере:

ОБЕЗБЕЂУЈЕ СЕ:

- коришћење парка за одмор и шетњу људи,
- рекреација која не угрожава основну намену парка,
- туристичке посете.

ЗАБРАЊЕНО ЈЕ:

- ✘ извођење земљаних и грађевинских радова осим оних који имају за циљ обнову и уређење свих садржаја парка у складу са условима заштите,
- ✘ превођење ваздушних електро и телефонских водова преко заштићеног простора,
- ✘ изградња надземних инфраструктурних водова,
- ✘ постављање базних станица мобилне телефоније.

VI КОНЦЕПТ ЗАШТИТЕ И УНАПРЕЂЕЊА И
МОГУЋЕ ПЕРСПЕКТИВЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

VI КОНЦЕПТ ЗАШТИТЕ И УНАПРЕЂЕЊА И МОГУЋЕ ПЕРСПЕКТИВЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

VI 1. КОНЦЕПТ ЗАШТИТЕ

Генерални концепт заштите, развоја и управљања СП «Градски парк» у Вршцу заснован је на стању наслеђеног решења и степену очуваности свих елемената целине, постојећем начину коришћења и одржавања као и деловању угрожавајућих фактора. Циљ заштите Градског парка јесте унапређење стања и редовно спровођење мера одржавања. Потреба за заштитом произилази из чињенице да је Градски парк у Вршцу један од најстаријих и најочуванијих паркова у Војводини и Србији уопште. Свакако је највреднији парк Војводине и један је од значајних представника природне и културне баштине наше земље.

Вршачки парк представља сегмент културног предела и историјско наслеђе места и због тога заслужује стручну обнову и редовно одржавање. Генерални концепт заштите усмерен је на очување постојећих вредности као и на унапређење стања. Очувано пројектовано решење, велики број дрвенастих врста и нижих таксонских јединица преосталих из времена подизања парка, партерно решење изведено комбиновањем бордура од шимшира са цветним теписима и очуваност вртно-архитектонских елемената захтевају примену активних мера заштите.

Због чињенице да функционалност зелених површина, између осталог, зависи од процента озелењености појединих простора, присутних врста, здравственог стања и старости дендрофлоре, очување постојећих вредности подразумева примену мера неге и заштите којима ће се очувати интегритет парка, оптимално здравствено стање дрвенастих и цветних врста и минимизирати утицај угрожавајућих фактора.

Концепт заштите, развоја и управљања треба да обезбеди развој заштићеног природног добра искључиво у оквирима досадашње намене као јавни градски парк уз ограничење функција у циљу очувања парка као историјског. Намена затечених објеката мора одговарати захтевима простора у ком се налази, тј. треба да служи обogaћивању садржаја у функцији парка који ће бити од користи за посетиоце. Према томе, у постојећим објектима могу се планирати угоститељске делатности, културни, едукативни садржаји и слично. И само функционисање тих објеката мора се прилагодити потребама заштите парка, односно треба изнаћи решења којима ће се минимизирати или отклонити негативни утицаји истих на заштићени простор. Како би се обезбедила заштита парка забрањене су све активности које имају негативан утицај. Прописане су мере неге и заштите којима ће се минимизирати негативни утицаји на заштићено природно добро.

Заштитом се обезбеђује очување и унапређење парка, примена адекватних мера одржавања и дају се смернице за даљи развој и обнову.

Просторна и планска документација која третирала овај простор мора да се усклади са актом о заштити и условима заштите.

Потребно је обновити парк на основу пројектно-техничке документације. Партерно уређење треба реконструисати на основу сачуваних фотографија под условом да се не наруше постојеће вредности. Не треба ићи на реституцију, већ је потребно пронаћи праву меру, како би се постојећа, вредна стабла сачувала. Наведени пројекат мора да се базира на детаљном истраживању архивске грађе, која представља сведочанство изгледа парка из времена његовог настанка и историјске генезе, како би се вратиле особености и очувао идентитет овог вредног објекта наше баштине.

Ограда парка је на једном месту у Балканској улици пробијена. Као разлог за пробијање ограде наводи се потреба неких грађана за отварањем још једног улаза у стари парк са зелене површине на супротној страни Балканске улице. На жалост, овај улаз до данас није уређен. Такође је постојала идеја да се ограда на Балканској улици читавом дужином поруши. Ограђивање паркова је једна од основних мера очувања па је таква замисао супротна идеји заштите. Како би се санирало тренутно стање и изнашло компромисно решење треба поставити нову капију на том месту. Нова капија мора бити израђена по узору на постојећу и према посебним условима Покрајинског завода за заштиту природе.

VI 2. СМЕРНИЦЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ

Актуелно стање парка изискује израду и извођење пројекта обнове.

VI 2.1. Смернице за обнову парка:

- Задржати постојећу концепцију и стилске карактеристике.
- Задржати постојећу нивелацију терена, уз евентуалне измене нивоа уколико оне неће имати негативан утицај на заштићено природно добро.
- Задржати постојеће партерно решење.
- Сачувати постојећа здрава, квалитетна стабла и одредити их као матична за репродукцију садног материјала са циљем враћања у парк и садњу на другим површинама.
- Отворити визуре.
- Планирати садњу аутохтоних врста типичних за овај простор.
- Планирати уношење алохтоних врста које немају инвазиван карактер и егзота, и то у виду солитера и мањих група.
- Обезбедити различиту спратовност употребом високог, ниског и жбуња и дрвећа средње висине.
- Планирати садњу декоративног шибља и перена.
- У избору врста за садњу треба да учествују и оне са јестивим плодовима због присутне фауне птица и веверице у парку.
- Предвидети санацију вредних старих стабала методама дендрохирургије.
- Реконструисати ветрозаштитни појас на источној граници.

- Замена дрвећа мора се одвијати сукцесивно током времена, према пројекту хортикултурног уређења, како би се обезбедио континуитет свих функција и парк очувао као историјски.
- Планирати постављање клупа са перголама, корпи, расвете дуж стаза и декоративно осветљење посебно вредних примерака дендрофлоре.
- Планирати уређење шетних стаза.
- Обновити постојећу оригиналну ограду и то дуж целог обода, изузев северно од стакленика,
- Обнова постојећих капија и пројектовање и постављање нове на јужној страни на месту где је ограда разваљена, а према условима Покрајинског завода за заштиту природе,
- Изградити заливни систем.
- Приликом пројектовања мора се задржати историјски дизајн свих објеката и елемената парковне архитектуре.
- Пројектом обезбедити измештање дечијег игралишта из граница заштите на зелену површину са друге стране Балканске улице.

Пројекат (пројекте) урадити и извести према условима завода за заштиту природе.

VI 2.2. Остале смернице заштите:

- Постојећу инфраструктуру спровести подземно.
- Задржати постојећи ветрозаштитни појас, пре свега јабланове источно од парка, зеленило сквера јужно од парка и дрворед на Абрашевићевој улици.
- Обезбедити простор за пешачку стазу за приступ парку из Балканске улице уз границу парка и спортског центра до постојеће старе источне капије.
- Репрезентативне примерке свих врста дендрофлоре у границама парка треба означити сигнатурма које ће садржати латински и домаћи назив, као и кратке информације о врсти.
- Планирати формирање живе ограде на месту постојеће жичане ограде која раздваја парцелу на којој се налази стакленик од остатка парка. На овај начин би се временом жица могла уклонити уз одржавање континуитета функције визуелне и физичке баријере садржаја ове две парцеле.
- Предлаже се формирање изложбе «Градски парк» са информацијама о настанку и вредностима које поседује. Једна од изложби може бити и приказ свих врста за које се зна да су сађене у парку од времена његовог заснивања. Приказ врста треба да буде са аспекта струке квалитетно урађен, како би имао стучни и научни значај.
- Парцелу на којој се налази стакленик уредити уз задржавање и обнову овог објекта како би се квалитативно и естетски унапредило стање парка.
- Предлаже се за то надлежним органима да постојећем старом објекту који се граничи са парком и који се користи делом као дискотека, а делом за становање са приступом из парка промене намену у културну, едукативну или сл. како би се уклопила у парк. Ово би било важно јер би се тиме омогућило закључавање парка у вечерњим часовима и смањили би се негативни утицаји неадекватног коришћења објекта на заштићено

природно добро. Такође би било корисно, са аспекта очувања естетике простора да предња фасада објекта задржи свој изглед.

VI 3. МОГУЋЕ ПЕРСПЕКТИВЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

«Градски парк» у Вршцу треба да задржи своју основну намену. Уношење нових садржаја не сме ићи у правцу нарушавања постојећих вредности простора. Архитектонски објекти и мобилијар треба да задрже историјски дизајн или да се изврши постављање нових елемената уколико стари нису сачувани а који ће се стилски ускладити са наслеђеним садржајима. Од накнаде за коришћење заштићеног природног добра и објеката у границама заштите треба обезбедити део средстава за одржавање и унапређење простора.

VI 4. АНАЛИЗА ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ СТРАНА

Заинтересоване стране су различита лица, групе или организације које су на било који начин заинтересоване за реализацију одређене стратегије или одређеног подухвата и могу вршити одређени утицај на њихову реализацију.

Анализа заинтересованих страна се односи на анализирање најчешће односа или утицаја према нечему (најчешће некој стратегији или пројекту), у овом случају према заштити СП «Градски парк» у Вршцу.

Под заинтересованим странама могу се подразумевати:

- власници (акционари, појединци);
- запослени (менаџери, извршиоци);
- испоручиоци,
- купци, корисници и/или потрошачи;
- држава и њене институције (министарства, агенције);
- конкуренција,
- медији,
- НВО,
- различите групе активиста, удружења, странака (за заштиту животне средине, и сл.),
- финансијске институције, итд.

Анализу заинтересованих страна могуће је извршити једнократно, али се може у одређеним периодима и понављати како би се пратила промена у односу и ставовима заинтересованих страна.

Током радова на ревизији заштите СП «Градски парк» у Вршцу, издвојено је више група заинтересованих корисника, односно, правних и физичких лица и/или организованих група које су заинтересоване за примену и спровођење просторне заштите, а који могу имати утицај на успешност и ново успостављене заштите парка. То су: власници, тј. корисници земљишта и објеката (Општина Вршац и Предузеће у друштвеној својини за комуналне делатности «Други октобар», Вршац) који је и управљач, грађани, државне институције (Покрајински завод за заштиту природе, Секретаријат за заштиту животне средине и одрживи

развој), локална самоуправа (општина Вршац), медији, НВО (Геа, Грађански парламент слободан град Вршац и др.).

Део заинтересованих корисника активно је ангажован и учествује у спровођењу заштите, док је део пасивно ангажован, тј. заштита утиче на њих. Заинтересовани корисници могу да утичу на заштиту и да је подрже, као и да буду против успостављања заштите.

Посебну бригу за парк показали су грађани и Општина Вршац.

VI 5. ДОКУМЕНТАЦИЈА О УСКЛАЂИВАЊУ ПОТРЕБА ЗАШТИТЕ СА ЗАИНТЕРЕСОВАНИМ СТРАНАМА

Након приступања валоризацији простора за потребе ревизије СП «Градски парк» у Вршцу, Покрајински завод за заштиту природе је имао бројне састанке и контакте са заинтересованим странама на овом подручју.

Приликом одређивања нових граница споменика природе и мера заштите, организовани су састанци на којима су поред представника Покрајинског завода за заштиту природе учествовали представници оба корисника простора: Општине Вршац и «Другог октобра». Због актуелних проблема и несугласица које су се јавиле са предлогом мера заштите приликом израде ревизије заштите 2000. године, корисницима су предочене нове мере и границе споменика природе као и свака мера појединачно, а све са циљем усклађивања потреба заштите са заинтересованим странама, као и изналагања што бољег компромисног решења.

На састанку одржаном у октобру 2010. године све мере су усаглашене са предлозима корисника. Општина Вршац, «Други октобар» и ЈП «Варош» су подржали предложену границу заштите која обухвата парцелу са високом вегетацијом и парцелу на којој се налази стари стакленик.

Општина Вршац је предложила да се размотри проширење границе заштите парка на економско двориште управљача и стари објект који се користи као дискотека. Идеја је била да се, уместо дискотеке, објекту додели адекватнија намена која би била у функцији парка. Стручни тим завода изашао је на терен и извршио увид у катастру. Међутим, тренутно не постоје вредности за стављање под заштиту овог простора. Предлог завода локалној самоуправи је да се економско двориште које користи «Други октобар» остане у функцији заштите парка, а да се објекту, или бар делу објекта који се користи за дискотеку и становање промени намена. На овај начин би се добио простор за културне садржаје и програме (изложбе, манифестације и сл.). О томе пресудну улогу има Општина.

На састанку одржаном у фебруару 2011. године у Општини Вршац у целости је представљена ова студија. Присутни су се усагласили са предлозима датим студијом заштите СП «Градски парк» у Вршцу.

VII УПРАВЉАЊЕ

VII УПРАВЉАЊЕ

VII 1. НАЧИН УПРАВЉАЊА И ОБАВЕЗЕ УПРАВЉАЧА

Основна питања везана за управљање, коришћење и унапређење заштићених подручја регулисана су одредбама Закона о заштити природе («Сл. гласник РС», бр. 36/09, 88/10 и 91/10).

За свако природно добро које се ставља под заштиту доноси се посебан акт којим се проглашава заштита тога добра, утврђују мере и режими његове заштите и одређује правни субјект који ће спроводити прописане режиме заштите (у даљем тексту: управљач).

Управљач је дужан да заштиту спроводи у складу са одредбама закона, акта о заштити и плана управљања заштићеним подручјем.

Управљач доноси план управљања за период од десет година.

За одређена заштићена подручја, као што су нпр. појединачна стабла, дрвореди и сл. актом о проглашењу заштите може бити предвиђено да се план управљања доноси за краћи период.

Планом управљања одређује се начин спровођења заштите, коришћења и управљања заштићеним подручјем, смернице и приоритети за заштиту и очување природних вредности заштићеног подручја, као и развојне смернице, имајући у виду потребе локалног становништва.

Сва правна лица, предузетници и физичка лица која обављају одређену делатност унутар граница заштићеног добра, дужна су да своју делатност обављају у складу са планом управљања.

План управљања садржи нарочито:

- приказ главних природних и створених вредности, као и природних ресурса;
- оцену стања животне средине заштићеног подручја;
- преглед конкретних активности, делатности и процеса који представљају фактор угрожавања заштићеног подручја;
- дугорочне циљеве заштите, очувања и унапређења и одрживог развоја;
- анализу и оцену услова за остваривање тих циљева;
- приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности;
- приоритетне задатке научноистраживачког и образовног рада;
- планиране активности на одрживом коришћењу природних вредности, развоју и уређењу простора;

- просторну идентификацију планских намена и режима коришћења земљишта;
- активности на промоцији вредности заштићеног подручја;
- студијску (истраживачку), програмску, планску и пројектну документацију потребну за спровођење циљева и активности;
- облике сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности;
- активности и мере на спровођењу плана са динамиком и субјектима реализације плана управљања и начин оцене успешности његове примене;
- финансијска средства и друге материјалне претпоставке за извршавање поверених послова у управљању заштићеним подручјем и начин њиховог обезбеђења.

У току примене плана, уколико се укаже за потребно, може се вршити његова ревизија у складу са прописаним мерама и режимима заштите.

Пре истека периода за који је план донет, мора се надлежном органу поднети извештај о његовом остваривању. Извештајем се анализира спровођење плана и остварени резултати.

На план управљања заштићеним подручјем које је проглашено актом надлежног органа јединице локалне самоуправе сагласност даје орган надлежан за послове заштите животне средине јединице локалне самоуправе, по претходно прибављеном мишљењу завода.

Планови управљања остварују се годишњим програмима управљања. На програм управљања сагласност даје орган надлежан за послове заштите животне средине јединице локалне самоуправе.

Управљач је дужан да надлежном органу достави извештај о остваривању годишњег програма за претходну годину и годишњи програм управљања за наредну годину, до 15. децембра текуће године, а извештај о остваривању плана управљања најкасније 60 дана пре истека периода за који је план донет.

О предлогу плана управљања заштићеним подручјем управљач је дужан да обавести јавност.

Обавештавање јавности подразумева јавни увид у предложени план.

Јавни увид организује и спроводи управљач заштићеног подручја и траје 30 дана.

Управљач је дужан да обезбеди унутрашњи ред и чување заштићеног подручја у складу са правилником о унутрашњем реду и чуварској служби који доноси, уз сагласност надлежног органа.

За заштићена подручја за која акт о заштити доноси надлежни орган јединице локалне самоуправе, правилник о унутрашњем реду доноси управљач уз сагласност надлежног органа те јединице локалне самоуправе.

Правилником о унутрашњем реду утврђују се правила за спровођење прописаног режима заштите, а нарочито: начин на који ће се понашати посетиоци, власници и корисници непокретности при кретању, боравку и обављању послова на заштићеном подручју; места, површине и објекти у којима се ограничава кретање или забрањује и ограничава обављање одређених

радњи, као и трајање тих мера; врсте биљака и животиња и друге природне и културне вредности које је забрањено уништавати, оштећивати или узнемиравати; начин сарадње са физичким лицима, предузетницима и правним лицима која по различитом основу користе или су заинтересовани за коришћење природних богатстава и простора; услови заштите приликом обављања научних истраживања и образовних активности; места и услови за одлагање отпада; начин одржавања уредности и чистоће заштићеног подручја; начин и организација чуварске службе и чувања заштићеног природног добра, као и опрема и средства неопходна за чување и одржавање.

Актом о проглашењу заштићеног подручја ближе се утврђују садржај и начин доношења и оглашавања правилника о унутрашњем реду.

На заштићеном подручју забрањени су радови и активности, односно извођење пројеката, који оштећују, нарушавају и мењају особине и вредности због којих је подручје заштићено.

Планиране радове и активности, односно извођење пројекта, носилац пројекта дужан је да писмено пријави управљачу заштићеног подручја. Управљач је у обавези да носиоца пројекта упозна са могућностима за обављање планираних радова на датој локацији, као и процедури која се мора спровести у случају да се захтевани радови могу изводити на заштићеном подручју.

Заштићена подручја могу се користити и посећивати на начин који не угрожава њихове вредности и спровођење заштите.

Коришћење и посећивање заштићеног подручја дозвољено је свима под једнаким условима, у складу са Законом о заштити природе и актом о заштити тог природног добра.

Ако би се коришћењем и посећивањем заштићеног подручја могла проузроковати опасност за његово очување, може се забранити или ограничити његово коришћење и посећивање.

Власник или корисник непокретности у заштићеном подручју дужан је да дозволи приступ одређеној природној вредности, ради задовољења научних, образовних, естетских, културних и рекреацијских потреба, на начин и под условима утврђеним актом о проглашењу заштићеног подручја.

Заштићеним подручјем, управља управљач, који испуњава услове у погледу стручне, кадровске и организационе оспособљености за обављање послова заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја заштићеног природног добра. Ове послове може да обавља предузетник регистрован за обављање послова из области заштите природе, управљања природним добрима, односно чија је делатност у блиској вези са тим пословима.

Ближе услове које мора да испуњава управљач прописује Министарство. Када акт о заштити доноси орган јединице локалне самоуправе, он, у поступку избора управљача, утврђује испуњеност прописаних услова. Услове које мора да испуњава управљач прописани су Правилником о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја ("Службени гласник РС", бр. 85/2009).

Управљач може бити правно лице, а у изузетним случајевима предузетник и физичко лице.

Избор управљача надлежни орган врши на основу конкурса, а уколико избор по конкурсима није могућ, управљач се одређује или именује актом о проглашењу заштите.

У управљању заштићеним подручјем управљач, је дужан нарочито да:

- чува, унапређује и промовише заштићено подручје;
- спроводи прописане режиме заштите;
- доноси план управљања и акт о унутрашњем реду и чуварској служби утврђен актом о заштити;
- обележи заштићено подручје, границе и режиме заштите у складу са посебним правилником о начину обележавања;
- осигура неометано одвијање природних процеса и одрживог коришћења заштићеног подручја;
- обезбеди надзор над спровођењем услова и мера заштите природе;
- прати кретање и активности посетилаца и обезбеђује обучене водиче за туристичке посете;
- води евиденције о природним вредностима и о томе доставља податке заводу;
- води евиденцију о људским активностима, делатностима и процесима који представљају фактор угрожавања и оштећења заштићеног подручја и о томе доставља податке заводу и Министарству;
- у сарадњи са републичком и покрајинском инспекцијом и органима безбедности спречава све активности и делатности које су у супротности са актом о заштити и представљају фактор угрожавања и девастације заштићеног подручја;
- доноси акт о накнадама;
- врши и друге послове утврђене законом и актом о заштити.

Уколико се у поступку надзора над радом, стручног и инспекцијског надзора утврди да управљач не извршава обавезе установљене актом о заштити, управљање заштићеним подручјем се одузима и поверава другом управљачу.

Управљач је дужан да обезбеди чуварску службу која врши непосредан надзор на заштићеном подручју.

Чувар заштићеног подручја контролише спровођење правила унутрашњег реда у заштићеном подручју и обавља послове чувања заштићеног подручја.

Ако у вршењу чуварске службе чувар заштићеног подручја утврди да је учињена радња супротно правилима унутрашњег реда или друге законом утврђене забране кршења режима заштите, или ако постоји основана сумња да је учињен прекршај, односно кривично дело, овлашћен је и дужан да:

- прати кретање и активности посетилаца и легитимише лица која затекне у заштићеном подручју;
- изврши преглед свих врста возила, пловних објеката и товара;
- изврши сваки преглед, осим станова и других просторија, за чији је преглед потребан судски налог;

- привремено одузме предмете којима је извршен прекршај или кривично дело и предмете који су настали или прибављени извршењем таквог дела, као и да ове предмете, без одлагања, преда управљачу заштићеног подручја ради чувања;
- лице без личних исправа, затечено у вршењу недозвољених радњи, приведи надлежном органу унутрашњих послова;
- затражи успостављање претходног стања, односно нареди мере за спречавање и уклањање штетних последица;
- сарађује са власницима и корисницима права на некретнинама у заштићеном подручју у циљу заштите природе;
- сарађује са корисницима природних ресурса у заштићеном подручју и координира заједничке акције у циљу заштите и рационалног коришћења природних ресурса;
- прати стања биљних и животињских врста, као и других вредности заштићеног подручја;
- пружа помоћ посетиоцима заштићеног подручја и локалном становништву.

У вршењу службе чувар је дужан да покаже службену легитимацију.

Легитимацију чувара заштићеног подручја издаје управљач заштићеног подручја на обрасцу који прописује министар.

Чувар заштићеног подручја мора да има најмање средњу стручну спрему, једну годину радног искуства у струци и положен стручни испит и да испуњава прописане услове за ношење оружја и друге услове, утврђене актом управљача.

За време службе, чувар заштићеног подручја носи службену одећу, оружје, знак заштите природе и знак заштићеног подручја које чува и наоружан је оружјем које одреди управљач.

VII 2. ФИНАНСИРАЊЕ

Финансирање заштићеног подручја обезбеђује се из:

- средстава буџета Републике Србије, аутономне покрајине, односно јединице локалне самоуправе;
- средстава Фонда за заштиту животне средине;
- накнада за коришћење заштићеног подручја;
- прихода остварених у обављању делатности и управљања заштићеним подручјем;
- средстава обезбеђених за реализацију програма, планова и пројеката у области заштите природе;
- донација, поклона и помоћи;
- других извора у складу са законом.

За коришћење заштићеног подручја корисници подручја (привредно друштво или друго правно лице, предузетник и грађани) плаћају накнаду управљачу заштићеног подручја, и то за:

- делатности из области туризма, угоститељства, изградње, експлоатације минералних сировина, трговине, транспорта, дистрибуције, преноса, телекомуникација, снимања и сл.;
- делатности из области водопривреде, рударства и енергетике, саобраћаја, коришћења флоре и фауне и сл.;
- коришћење посебно уређених или погодних терена за поједине намене коришћења (паркирање, рекреацију, спорт, ложишта, постављање реклама, молови, платформе за пецање и привези за чамце и сл.);
- коришћење имена и знака заштићеног подручја;
- услуге управљача заштићеног подручја.

Висину, начин обрачуна и плаћања ових накнада одређује управљач заштићеног подручја, у зависности од:

- степена искоришћавања заштићеног подручја;
- степена штете која се наноси заштићеном подручју;
- степена повећаних обавеза управљача у одржавању уредности и чистоће, чувања и обављања других послова у заштити, унапређењу и развоју заштићеног подручја, а које су у непосредној вези са обављањем одређених делатности у заштићеном подручју;
- погодности које пружа коришћење заштићеног подручја за обављање делатности или за друге сврхе коришћења.

Ближе критеријуме, начин обрачуна, поступак наплате накнаде прописује Влада.

На акт управљача заштићеног подручја којим се утврђује висина, начин обрачуна и плаћања накнаде сагласност даје Министарство.

Управљач заштићеног подручја може привредном друштву или другом правном лицу, предузетнику и физичком лицу, обрачунати накнаду за улазак у заштићено подручје, односно поједине објекте или делове заштићеног подручја.

Управљач заштићеног подручја дужан је да средства од накнада за коришћење заштићеног подручја користи за заштиту, развој и унапређење тога заштићеног подручја.

Средства од накнада из управљач је дужан да води на посебном рачуну.

VII 3. КАДРОВСКА И ТЕХНИЧКА ОПРЕМЉЕНОСТ УПРАВЉАЧА

Правилником о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја («Службени гласник РС», бр. 85/2009), разрађене су одредбе Закона о заштити природе којима је утврђено да управљач може бити правно лице, а у изузетним случајевима предузетник и физичко лице.

Управљач се одређује или именује актом о проглашењу заштите.

Одредбама цитираног правилника утврђени су услови које управљач мора да испуњава у погледу стручне, кадровске и организационе оспособљености за обављање послова заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја

заштићеног подручја, да би му се заштићено природно добро поверило на старање.

Сагласно томе, послове заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја заштићеног подручја, може да обавља управљач - правно лице основано за обављање послова из области заштите природе, управљања природним добрима, односно чија је делатност у блиској вези са тим пословима и ако има организовану:

1) Службу заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја заштићеног подручја са:

(1) најмање једним запосленим лицем на пословима заштите природе, које мора да има VII степен стручне спреме или мастер студије биолошког, шумарског, пољопривредног, еколошког или географског усмерења, радно искуство од најмање једне године, које координира пословима заштите и мониторинга заштићеног подручја, обезбеђује поштовање режима и зона заштите, обележавање подручја, координира израду планова управљања и годишњих програма управљања, стратешко планирање, имплементира одредбе просторног плана, и сл.;

(2) најмање једним запосленим лицем на пословима управљања пројектима, које мора да има VII степен стручне спреме или мастер студије биолошког, шумарског, пољопривредног, еколошког или географског усмерења, радно искуство од најмање једне године, са знањем енглеског језика, који координира питања везана за одрживо коришћење природних ресурса у складу са актом о заштити и другим националним и међународним прописима, одржава контакте са корисницима простора и ресурса, прати националне и међународне конкурсе и припрема (координира/реализује) предлоге пројеката, руководи реализацијом одобрених пројеката и сл.;

(3) најмање једним запосленим лицем на економско-правним пословима које мора да има VII степен стручне спреме или мастер студије, дипломирани економиста или дипломирани правник, радно искуство од најмање једне године, које обавља правне и финансијске послове у заштићеном подручју, припрема правне акте управљача, пријаве за прекршаје или привредне преступе на основу надзора чувара, припрема одлуку о накнадама у заштићеном подручју и обавља друге правне и финансијске послове из области заштите природе.

Изузетно, управљач заштићеног подручја површине до 5000 ha, дужан је да има запослено лице из тачке 1) подтачке (1) ових услова.

Управљачи два или више заштићених подручја укупне површине до 5000 ha, могу да формирају заједничку службу заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја заштићених подручја.

2) Чуварску службу, са запосленим лицима и то:

(1) чувар заштићеног подручја, који мора да има најмање средњу стручну спрему, једну годину радног искуства у струци и положен стручни испит и да испуњава прописане услове за ношење оружја и друге услове утврђене актом управљача којим се уређује организација чуварске службе, који контролише спровођење правила унутрашњег реда у заштићеном подручју

и обавља послове чувања заштићеног подручја, у складу са чланом 110. Закона о заштити природе;

(2) руководиоца чуварске службе у заштићеном подручју са пет и више чувара, који мора да има најмање вишу или високу стручну спрему биолошког, шумарског, пољопривредног, еколошког или географског усмерења, радно искуство од најмање три године, који координира послове чувања и надзора, сакупља информације и прави базу података, предузима мере на основу пријава чувара, сарађује са надлежним инспектором и другим надлежним органима, и сл.

Управљач је дужан да обезбеди да најмање један чувар контролише површину до 3000 ha, а изузетно и већу површину, уколико то омогућавају карактеристике подручја (рељеф, прегледност терена, постојећи антропогени притисак и сл.).

Послове заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја заштићеног подручја, може да обавља управљач - предузетник регистрован за обављање послова из области заштите природе, управљања природним добрима, односно чија је делатност у блиској вези са тим пословима под условом да има запослена лица из члана 3. тачка 1) подтачка (1) и тачка 2) подтачка (1) цитираног правилника.

Изузетно од одредаба овог правилника управљач - физичко лице обавља послове заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја заштићеног подручја под условом да је у целости или највећим делом власник или корисник земљишта на коме се налази заштићено подручје.

VII 4. ПРОЦЕНА ПОТРЕБНИХ СРЕДСТАВА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ МЕРА ЗАШТИТЕ

У СП «Градски парк» у Вршцу у првој години неопходно је извођење следећих приоритетних радова:

- израда плана управљања и годишњих програма заштите и управљања;
- израда Правилника о накнадама, правилник о унутрашњем реду и друга законом прописана подзаконска акта,
- формирати и опремити службу за заштиту при управљачу,
- обезбедити чуварску службу,
- одржавање травњака (кошење минимум шест пута годишње, прихрана три пута годишње, пролећна аерација, грабуљање минимум два пута у току године, метење два пута годишње, заливање у зависности од количине падавина);
- реконструкција травњака;
- одржавање и нега жбуња (орезивање жбуња једном годишње, редовно орезивање живе ограде, окопавање);
- одржавање дрвећа (прскање против болести и штеточина једном два пута годишње, заливање по потреби);

- санитарна сеча (орезивање сувих и трулих грана минимум једном годишње уз обавезно премазивање заштитним средством, вађење пањева једном годишње);
- равнање земљишта након извођења радова у парку (вађења пањева, копања канала за постављање инфраструктуре, грађевинских радова и сл.) и насипање депресија квалитетним супстратом;
- уклањање самониклог подраста једном годишње и редовно третирање корова,
- садња и нега сезонског цвећа (орезивање ружа, окопавање, плевљење корова на цветним површинама);
- редовно одржавање чистоће,
- одржавање вртно-архитектонских елемената.

VII 5. ПРЕДЛОГ УПРАВЉАЧА

Управљање заштићеним природним добрима захтева другачији приступ од управљања просторима истог типа (шуме, паркови, водотокови и др.) који нису под заштитом државе по основу Закона о заштити природе. У том смислу, потребно је да управљач испуњава све услове наведене у Закону и подзаконским актима који регулишу ово питање.

Управљач је дужан да обезбеди унутрашњи ред и чување заштићеног подручја у складу са правилником о унутрашњем реду и чуварској служби који доноси. Такође је за функционисање заштите значајан акт о накнадама за коришћење. «Градски парк» у Вршцу је 1973. године дат на управу и коришћење предузећу «Други октобар» Решењем Скупштине општине Вршац о заштити парка као природног споменика вртне архитектуре. Предузеће «Други октобар» до сада нема ове акте, иако је парк одавно под заштитом.

У међувремену је дошло до деградације вредности парка, узроковане недовољно учесталим спровођењем потребних мера неге и заштите, па чак и дугогодишњим изостанком неких мера заштите због чега је виталност појединих примерака дендрофлоре значајно смањена. Стање вртно-архитектонских елемената и појединих објеката је нарушено. Сprovedени су извесни радови без услова заштите који негативно утицали на парк.

ДП «Други октобар», дописом од 25.11.2010. се изјаснио да не прихвата «проширење граница заштите», нити «промену режима заштите» парка. Међутим предложена граница заштите обухвата мању површину од тренутно заштићене.

Парцеле које су предложене за заштиту се налазе у државном и друштвеном власништву.

Успостављањем заштите се не ограничава постојећи вид коришћења. Заштита обе предложене парцеле је од велике важности за очување интегритета целине.

Досадашњи управљач ДП «Други октобар» није имао акт о унутрашњем реду и чуварској служби, акт о накнадама за коришћење заштићеног подручја, као ни план управљања. Годишњи програми управљања нису редовно рађени.

Због тога није постојала разлика у третману Градског парка у односу на друге јавне зелене површине, па се управљање сводило на пуко одржавање и то углавном на кошење травњака, уређење цветних површина, уклањање девитализованих стабала и слично. Границу заштите према важећем решењу из 1973. управљач никада није обележио па за радове на парцелама са стаклеником и економским двориштем никада нису тражени услови заштите.

Према чл. 67. Закона о заштити природе («Сл. гласник РС» 36/09, 88/10 и 91/10) управљач се одређује/именује актом о проглашењу заштићеног подручја.

VIII ЛИТЕРАТУРА

VIII ЛИТЕРАТУРА

- Барбировић, Ј. (1972): Градски парк – перивој у Вршцу. Дипломски рад. Шумарски факултет, Београд.
- Бугарски, Д., Томић, П. (1988): Климатске прилике Вршца и околине. Монографије Вршачких планина, Нови Сад,.
- Carew, H. (1904): Gleanings in old garden literature. London.
- Fricker, L. (1971): Special problems connected with the conservation of gardens of historic interest in Great Britain. Colloque ICOMOS-IFLA, Fontainebleau.
- Јовановић, Б. (1991): Дендрологија. Научна књига, Београд.
- Кораћ, Ј. (2000): Споменик природе „Градски парк“ у Вршцу – Предлог за стављање под заштиту као природно добро од великог значаја. Завод за заштиту природе Србије, Београд, Одељење у Новом Саду. Нови Сад.
- Којчић. Б. (1995): Дендрофлора Вршца. Дипломски рад. Шумарски факултет, Београд.
- Крстић, А. (1964): Вртна уметност – историјски преглед. Уметничка Академија, Београд.
- Ковачевић, Б., Хабијан-Микеш, В., Стојшић, В., Симонов, Н., Пузовић, С., Стојнић, Н., Кризмановић, И., Ковачев, Н., Миличић, О., Мијовић, Д., Павков, Г., Пил, Н., Кицошев, В., Чалакић, Д. (2005): Предео изузетних одлика Вршачке планине, предлог за стављање под заштиту као природно добро од изузетног значаја. Завод за заштиту природе Србије, РЈ у Новом Саду, Нови Сад.
- Максимовић, З., Дослоп, М., Максимовић, Д., Златичанин, В., Вучановић, М., Немет, И. (2010): Ово је моје место, Заштитимо Градски парк. Грађански парламент Вршац, Вршац.
- Милекер, С. (1935): Кратка историја Вршца. “Југословенска штампарија” М. П. Стефановића, Вршац.
- Милекер, С. (1886): Повесница слободне краљеве вароши Вршца – I и II свеска. Муниципални одбор слободне краљевске вароши Вршца, Панчево.
- Milleker, V. (1886): Versecz szab. kir. város története – I. – II. kötet. Ráth mór Bizománya, Budapest.
- Milleker, F. (1921): Geschichte der Städte und des Städtewesens im Banat. Banater Buchdruckerei und Verlagsanstalt, Vrsac.
- Миљковић, Н. (1986): Земљишта Вршачких планина. Матица српска, Нови Сад.
- Пањковић, Б., Станишић, Ј., Бањац, М., Чалакић, Д., Ковачев, Н., Перић, Р., Киш, А., Пил, Н., Галамбош, Л., Добретић, В., Стојнић, Н., Делић, Ј., Сабадош, К., Мајкић, Б. (2010): Специјални резерват природе Ковиљско-петроварадински рит“ – Предлог за стављање под заштиту као заштићено подручје I категорије. Покрајински завод за заштиту природе, Нови Сад.

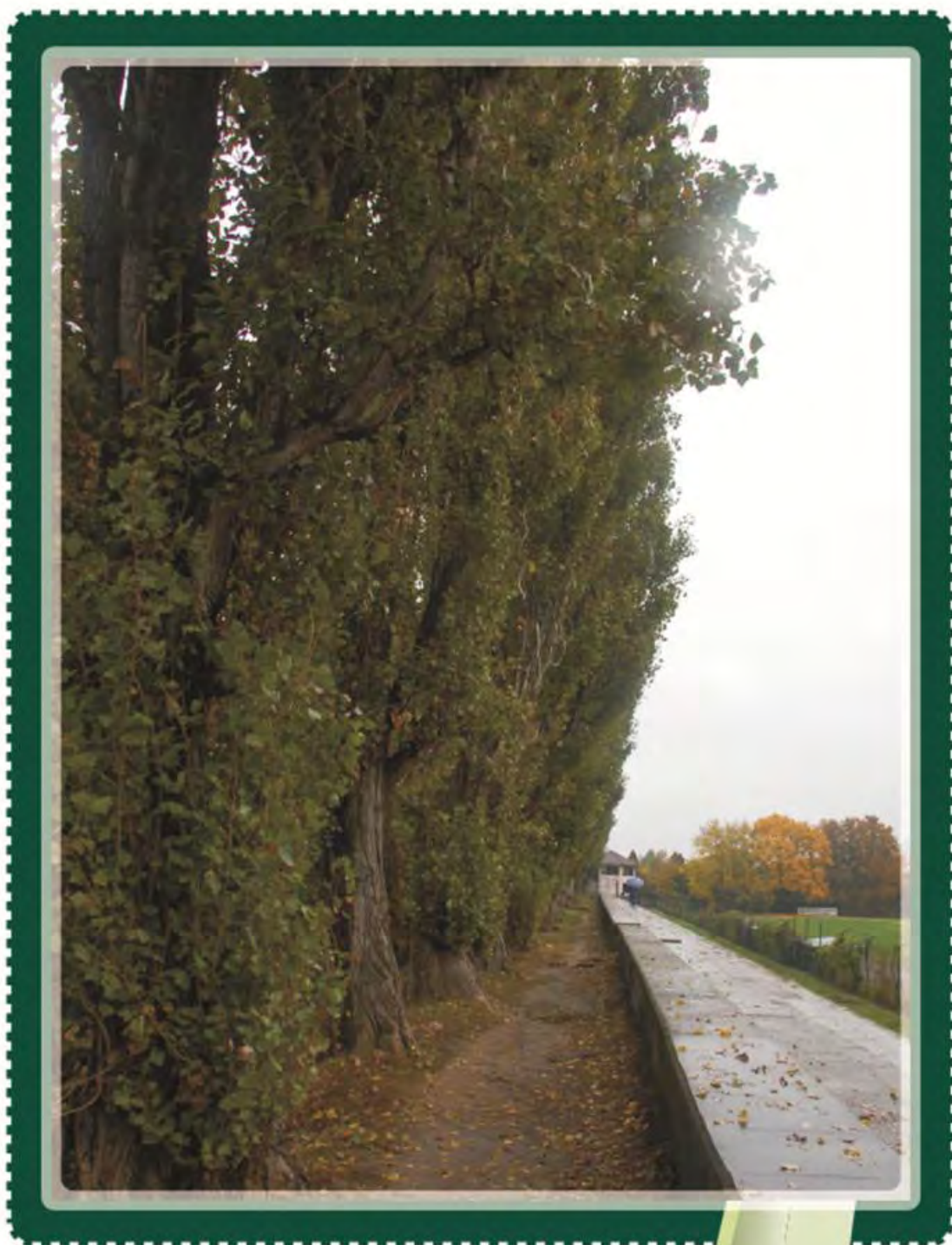
- Парабућански, С., Јанковић, М. (1978): Покушај утврђивања потенцијалне вегетације Војводине, Зборник за природне науке 54, Матица српска, Нови Сад.
- Петровић, В., Кашанин, М. (1927): Српска уметност у Војводини. Нови Сад.
- Сапунџић, М. (1981): Градски парк Вршац – пројектни програм и задатак. Документација Завода за заштиту природе Србије, одељења у Новом Саду. Нови Сад.
- Сапунџић, М. (1983): Градски парк Вршац – детаљни план биолошких радова. Документација Завода за заштиту природе Србије, одељења у Новом Саду, Нови Сад.
- Seissel, S. (1957): Preoblikovanje starih parkova. Hortikultura br. 1, Zagreb.
- Shepherd, P. (1990): The rewards of restoration. Landscape Design - September 1990., London.
- Стевановић, В. (1999): Црвена књига флоре Србије 1 – ишчезли и крајње угрожени таксони. Министарство за животну средину Републике Србије, Биолошки факултет Универзитета у Београду, Завод за заштиту природе Републике Србије. Београд.
- Токин, М. (1984): Вршац некад и сад. Књижевна општина, Вршац.
- Vujković, Lj., Korac, J. (2000): Valorization of natural and manmade values of city park at Vršac in the aim of its reconstruction and revitalization. Book of the International scientific Conference “75 years university forestry education in Bulgaria”, Sofia.
- Вујковић, Љ. (1995): Пејзажна архитектура – планирање и пројектовање. Шумарски факултет, Београд.
- Живковић, Б., Негебауер, В., Танасијевић, Ђ, Миљковић, Н., Стојковић, Л., Дрезгић, П. (1972): Земљишта Војводине. Институт за пољопривредна истраживања, Нови Сад.

ДОКУМЕНТАЦИЈА:

- Документација Завода за заштиту природе Србије, Одељења у Новом Саду, регистар бр. 40 – Вршачки парк.
- ЈП Завод за урбанизам Војводине Нови Сад - Генерални урбанистички план Вршца. Нови Сад, 2007.

ЛЕГИСЛАТИВА:

- Правилник о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја („Сл. гласник Р Србије“, бр. 85/2009)
- Службени гласник Републике Србије бр. 66/91 - Закон о заштити животне средине.
- Закон о заштити природе („Сл. гласник РС“ бр. 36/09);
- Закон о заштити животне средине – “Службени гласник Републике Србије” бр. 66/91, 83/92, 53/93, 67/93, 48/94, 44/95 и 53/95.

IX ПРИЛОЗИ

I Извод из листа непокретности

Број парцеле	Број згр.	Потес или улица и бр.	Начин коришћења и катастарска класа	Површина на а м ²	Подаци о носиоцу права на земљишту	Врста права	Облик својине	Обим удела	Подаци о носиоцу права на зградама и др. грађ. објектима	Врста права	
										Облик својине	Обим удела
5581	1	Абрашевићева	земљиште под зградом - објектом	1 16	Предузеће у друштвеној својини за ком. дел. ДРУГИ ОКТОБАР, Вршац	Право коришћења	Државна	1 / 1	Предузеће у друштвеној својини за ком. делатности ДРУГИ ОКТОБАР, Вршац	Својина	1 / 1
									Друштвена		
	2	Абрашевићева	земљиште под зградом - објектом	1 04	Предузеће у друштвеној својини за ком. дел. ДРУГИ ОКТОБАР, Вршац	Право коришћења	Државна	1 / 1	Предузеће у друштвеној својини за ком. делатности ДРУГИ ОКТОБАР, Вршац	Својина	1 / 1
										Друштвена	
	3	Абрашевићева	земљиште под зградом - објектом	52	Предузеће у друштвеној својини за ком. дел. ДРУГИ ОКТОБАР, Вршац	Право коришћења	Државна	1 / 1	Предузеће у друштвеној својини за ком. делатности ДРУГИ ОКТОБАР, Вршац	Својина	1 / 1
									Друштвена		
4	Абрашевићева	земљиште под зградом - објектом	22	Предузеће у друштвеној својини за ком. дел. ДРУГИ ОКТОБАР, Вршац	Право коришћења	Државна	1 / 1	Предузеће у друштвеној својини за ком. делатности ДРУГИ ОКТОБАР, Вршац	Својина	1 / 1	
									Друштвена		
		Абрашевићева	њива 1. класе	11 29	Предузеће у друштвеној својини за ком. дел. ДРУГИ ОКТОБАР, Вршац	Право коришћења	Државна	1 / 1			
				14 23							
5582	1	Абрашевићева	земљиште под згр. - објектом	61	ОПШТИНА ВРШАЦ, Вршац	Својина	Јавна	1 / 1	Република Србија ОПШТИНА ВРШАЦ, Вршац	Корисник Државна	1 / 1
	2	Абрашевићева	земљиште под згр. - објектом	1 46	ОПШТИНА ВРШАЦ, Вршац	Својина	Јавна	1 / 1	Република Србија ОПШТИНА ВРШАЦ, Вршац	Корисник Државна	1 / 1
3	Абрашевићева	земљиште под згр. - објектом	34	ОПШТИНА ВРШАЦ, Вршац	Својина	Јавна	1 / 1	Република Србија ОПШТИНА ВРШАЦ, Вршац	Корисник Државна	1 / 1	
		Абрашевићева	јавни парк	5 89 97	ОПШТИНА ВРШАЦ, Вршац	Својина	Јавна	1 / 1			
				5 92 38							
УКУПНО				6 06 61							

Извор података: Републички геодетски завод, Служба за катастар непокретности Вршац, Изводи из листова непокретности бр. 17213 и 17164 К.О. Вршац од 18.11.2010. године

II Решење о заштити

Odeljenje za skupštinske, upravno-pravne i opšte poslove Skupštine opštine Vršac, na osnovu člana 17. stav 2. Zakona o zaštiti prirode /"Službeni glasnik SRS", br. 24/65/, člana 1. Zakona o primeni odredjenih republičkih Zakona u oblasti obrazovanja i kulture posle 31. decembra 1972. godine /"Službeni list SARV", br. 27/72/i člana 202. Zakona o opštem upravnom postupku /"Sl. list SFRJ", br. 18/65/, u predmetu zaštiti prirode, a po predlogu Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode u Novom Sadu, donosi

R E Š E N J E

1. STAVLJA SE POD ZAŠTITU DRŽAVE VRŠAČKI PARK, kao prirodni spomenik vrtne arhitekture.
2. ZAŠTIĆENI DEO PRIRODE NALAZI SE u samom Vršcu, katastarske parvele br. 123, 124, 125/1 i 125/2 k.o. Vršac, u površini od 2ha 62a i 90m² i katastarske parcele br. 6289/1 i 6290 k.o. Vršac, u površini od 3ha 81a i 78m², zavedene u zem.knj. uložak broj: 3607 i 4405 k.o. Vršac.
3. Zaštićeni deo prirode daje se pod upravu i korišćenje Saobraćajno-turističkom i uslužnom preduzeću "2. oktobar" - Vršac, koje je dužno da čuva i održava zaštićeni deo prirode i snosi troškove sprovedjenja mera propisanih ovim rešenjem.
4. Korisnik zaštićenog dela prirode obavezuje se da u roku od jedne godine od dana donošenja ovog rešenja izradi plan njegovog uredjenja odnosno održavanja. Plan uredjenja odnosno održavanja dostaviće se radi saglasnosti Pokrajinskom zavodu za zaštitu prirode u Novom Sadu, a na odobrenje Skupštini opštine.
5. Nadzor nad sprovođenjem mera predvidjenih planom uredjenja odnosno održavanja vrši Pokrajinski zavod za zaštitu prirode u Novom Sadu.
6. U zaštićenom delu prirode dozvoljava se sprovođenje svih radova koji vode unapredjenju zaštićenog dela prirode, propisanih projektom uredjenja u smislu tačke 4. ovog rešenja.
7. U zaštićenom delu prirode zabranjeno je vršiti sledeće radove:
 - 7.1. ozledjivati i uništavati, bilo na koji način, biljni i ptičji svet u parku;
 - 7.2. oštećivati postojeće objekte;
 - 7.3. graditi nove ili menjati stilski izgled postojećih objekata;

7.4. izvoditi bilo kakve radove neusaglašene projektu /tač. 4. ovog rešenja/ i saglasnosti stručnjaka.

8. radovi koji bi odstupali od propisanog režima zaštite po ovom rešenju, mogu se izvoditi samo uz odobrenje Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode u Novom Sadu.

9. Izvršioci radnji protivnih ovom rešenju, učinjenih u zaštićenom području, kazniće se po odredbama Zakona o zaštiti prirode, odnosno po odredbama Krivičnog zakonika.

10. Privredni planovi i projekti šumskih i drugih privrednih organizacija ukoliko bi mogli imati uticaj na promenu stanja zaštićenog dela prirode, moraju imati prethodno saglasnost organa uprave Skupštine opštine ove Opštine nadležnog za poslove zaštite prirode, a na osnovu pribavljenog mišljenja Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode, u Novom Sadu.

11. Zaštićeni deo prirode mora se usvojenim znakom vidno obeležiti da je stavljen pod zaštitu.

12. Ovo rešenje objaviti u "Službenom listu opština Vršač i Plandište".

O b r a z l o ž e n j e

U smislu člana 1, 6. i 17. stav 2. Zakona o zaštiti prirode, opštinski organ nadležan za poslove kulture, a po predlogu Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode, ovlašćen je da stavi pod posebnu zaštitu deo prirode.

Pokrajinski zavod za zaštitu prirode u Novom Sadu pod br. 02-87/2-69. od 21.03.1969. godine i 01-103-73. od 01.03.1973. godine stavio je predlog da se Vršački park stavi pod zaštitu iz sledećih razloga:

1. Gradski park u Vršcu je najstariji do danas očuvani park javnog karaktera u Vojvodini /prvi podaci o njegovom formiranju datiraju iz druge polovine XVIII veka/ i jedan od najstarijih među malobrojnim do sada očuvanim objektima vrtne umećnosti uopšte kod nas. Starost njegova, kao i vrlo interesantna prošlost i bogata tradicija, tesno povezane sa istorijom samoga grada, daju mu veliku kulturno-istorijsku vrednost;

2. Iako je u fazi ne samo stagnacije, već i permanentne degradacije, zbog nedostatka dovoljnih stalnih sredstava za njegovo potpunije održavanje i uređenje, gradski park u Vršcu, koji je postavljen i uređivan po uzoru na evropske parkove prošlog veka sve do II svetskog rata smatran za jedan od najlepših

gradskih parkova u Jugoslaviji, još uvek poseduje florističku vrednost. Znatan broj očuvanih primeraka niza stranih i egzotičnih vrsta drveća, kao i očuvani u osnovi karakteristični elementi odredjenog stila vrtne arhitekture kom je park pripadao, daju mu ne malu naučnu i ugalnu vrednost;

3. Vršački park je i sa stanovišta komunalne higijene od neprocenjive vrednosti za Vršac, koji obiluje čestim, jakim vetrovima i pašinom. Svojim povoljnim položajem /u neposrednoj je blizini centra grada i bolničkog kompleksa/, on doprinosi poboljšanju vrlo nepovoljnih lokalnih klimatskih prilika po kojima je Vršac poznat.

Na osnovu svih iznetih momenata, mišljenja smo da gradski park u Vršcu poseduje takve vrednosti i značaj, koji ne samo da opravdavaju, već i nalažu potrebu trajne zaštite ovog interesantnog prirodnog objekta.

Posle svestranih razmatranja svih napred navedenih činjenica i procenjivanja sadašnjih bioloških i drugih vrednosti navedenog dela prirode, zauzeto je stanovište da se isti stavi pod režim zakonske zaštite. Istovremeno odredjen je i korisnik kao i nadzor nad sprovođenjem mera, kao bi se po planu uredio i održavao ovaj zaštićeni doe prirode.

Na osnovu izloženog, a sticanjem uslova iz člana 2, 12. tač. 2. i člana 14. Zakona o zaštiti prirode, odneto je rešenje kao u dispozitivu.

Protiv ovog rešenja može se izjaviti žalba Pokrajinskom sekretarijatu za nauku, obrazovanje i kulturu u Novom Sadu, putem ove Skupštine opštine, u roku od 15 dana, po prijemu, odnosno objavljivanju rešenja u "Službenom listu opština Vršac i Plandište".

SKUPŠTINA OPŠTINE VRŠAC

Odeljenje za skupštinske, upravno-pravne
i opšte poslove

Broj: 633-11/73-01

3. septembra 1973. god.

V R Š A C

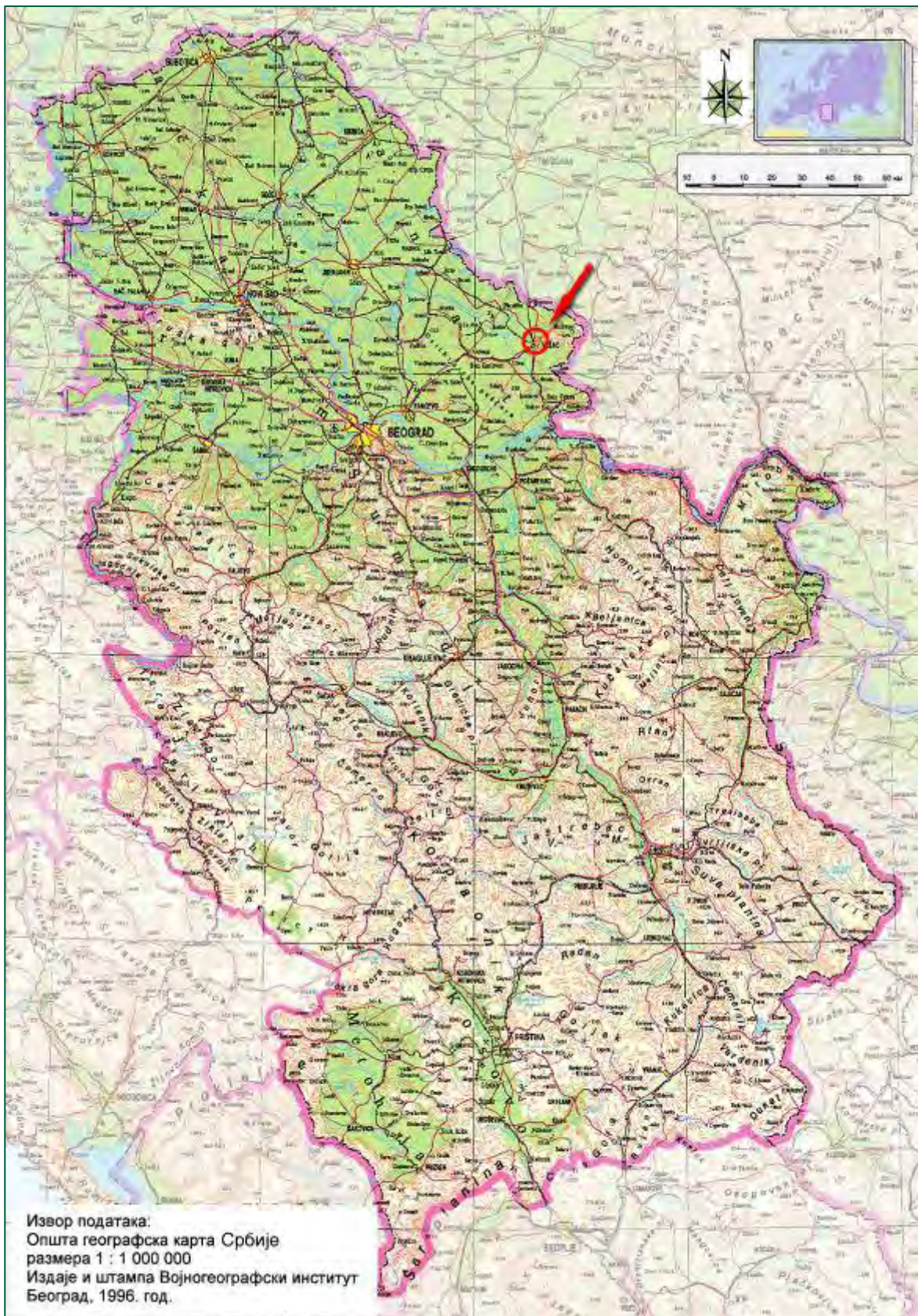
NAČELNIK,

Tiosav Đokić, s.r.

X КАРТОГРАФСКИ ПРИКАЗ

ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ
СПОМЕНИК ПРИРОДЕ
"ГРАДСКИ ПАРК" У ВРШЦУ

Размера: 1 : 300 000

Локација

Легенда

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ
"ГРАДСКИ ПАРК" У ВРШЦУ

ГЕОГРАФСКЕ КООРДИНАТЕ ЦЕНТРАЛНЕ ТАЧКЕ

45° 07' 07" N - 21° 18' 46" E по ГРИНИЧУ

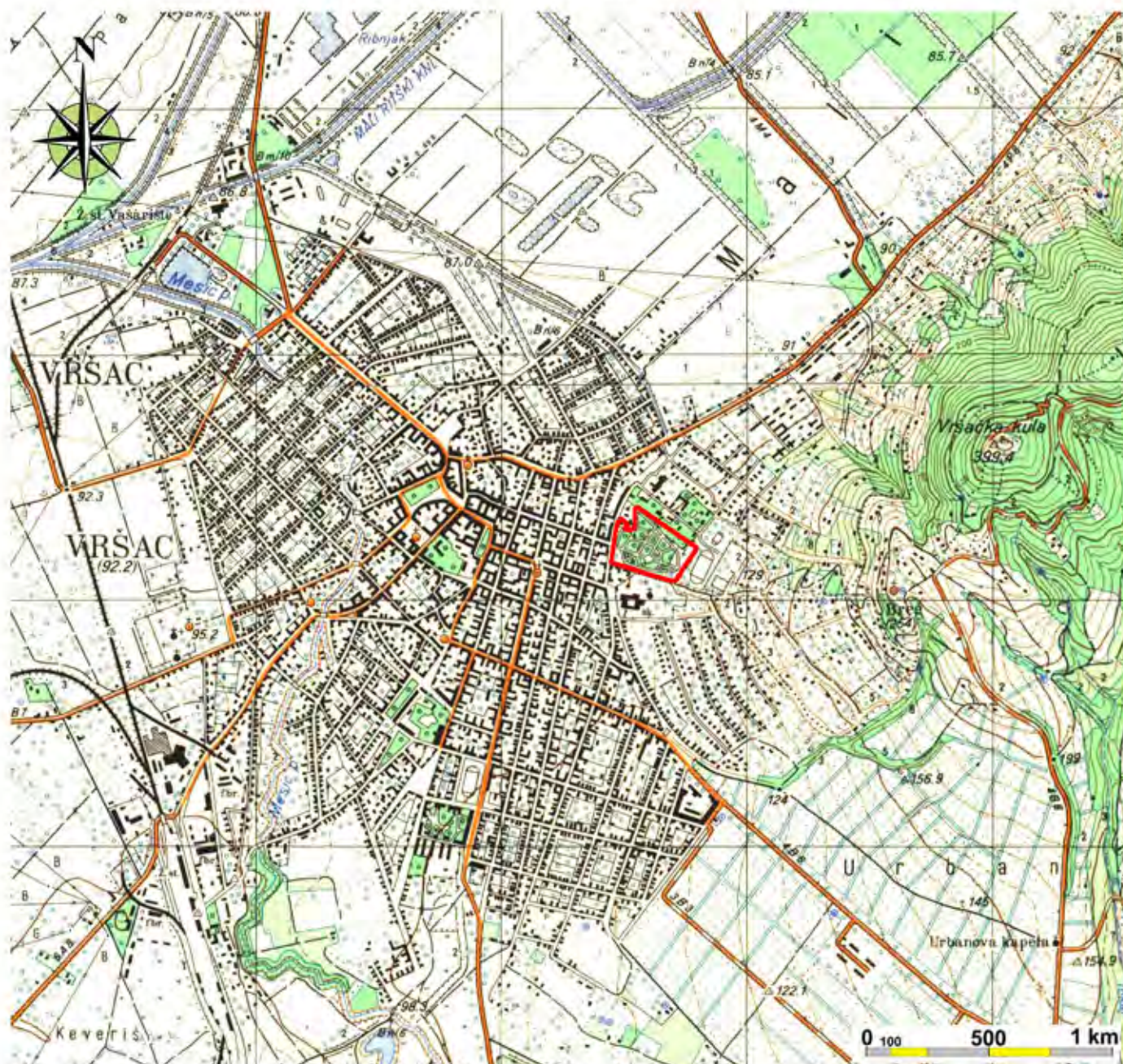
4997.165 – 7524.613 по ГАУС-КРИГЕРУ

⊕ Извор података: ПТК 300 000, Лист Вршац

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ “ГРАДКИ ПАРК” У ВРШЦУ

ПРЕГЛЕДНА КАРТА СА ГРАНИЦОМ ЗАШТИТЕ

1: 25 000

Легенда:

 Граница заштите СП “Градски парк” у Вршцу

ИЗВОР ПОДАТАКА: Топографска карта (ТК 25 Вршац 381-4-1, 381-4-3)

Покрајински завод за заштиту природе
Нови Сад, фебруар 2011. год.

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ “ГРАДСКИ ПАРК” У ВРШЦУ

ПРЕГЛЕДНА КАРТА СА ГРАНИЦОМ И
РЕЖИМИМА ЗАШТИТЕ

1 : 1000

Легенда:

- Граница заштите СП “Градски парк” у Вршцу
- Режим II степена заштите
- Режим III степена заштите

ЦЕНТРАЛНА КООРДИНАТА

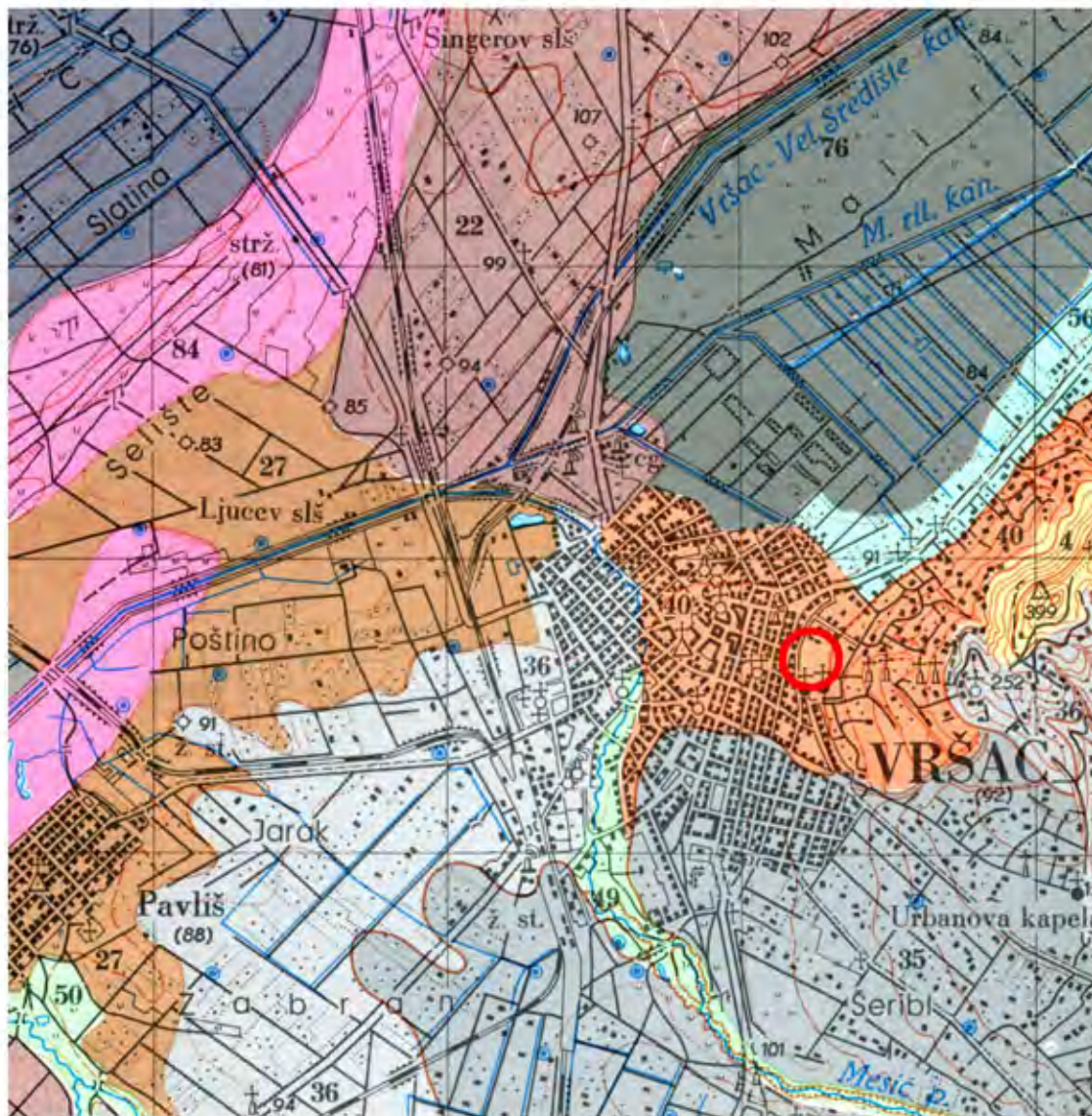
 4997.165 7524.613
45°07'07"N 21°18'46"E

ИЗВОР ПОДАТАКА: Републички геодетски завод Вршца

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ
“ГРАДСКИ ПАРК” У ВРШЦУ

ПЕДОЛОШКА КАРТА
1: 50 000

Легенда:

 Граница СП “Градски парк” у Вршцу

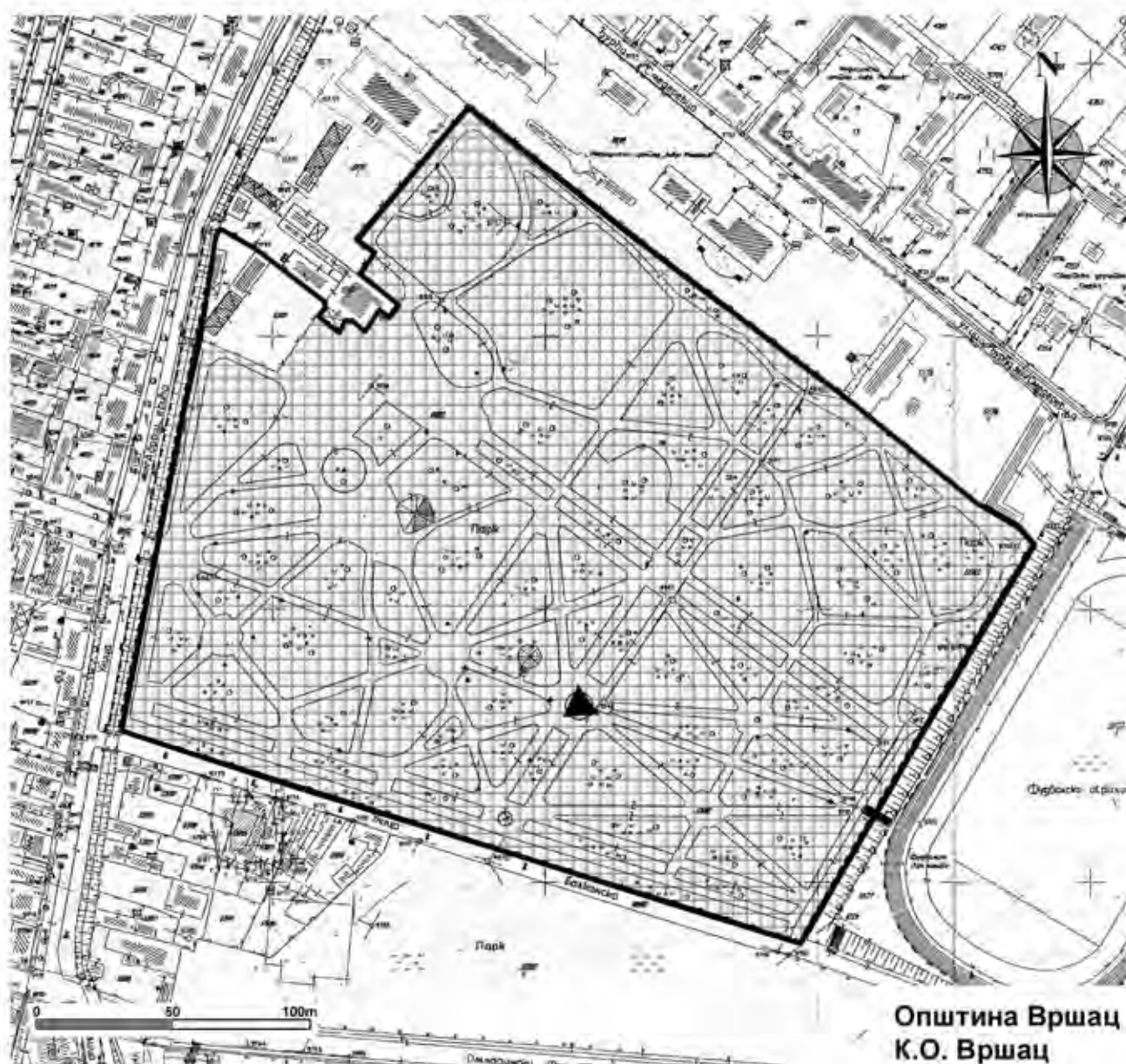
4	Иницијално земљиште на шкрљцима	49	Алувијално забарено земљиште
22	Чернозем слабо огајњачани	50	Алувијално заслањено земљиште
27	Чернозем на песковитом лесу	56	Делувијално бескарбонатно земљиште
35	Смоница на терцијерним глинама	66	Ритска црница карбонатна
36	Смоница на терцијерним глинама огајњачена	76	Ритска смоница
40	Гајњача скелетоидна лесивирана	84	Солоњец солончакести

ИЗВОР ПОДАТАКА: ПЕДОЛОШКА КАРТА ВОЈВОДИНЕ Н.САД 1971.г.

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ “ГРАДСКИ ПАРК” У ВРШЦУ

ПРЕГЛЕДНА КАРТА СА ГРАНИЦОМ И РЕЖИМИМА ЗАШТИТЕ

Легенда:

- Граница заштите СП “Градски парк” у Вршцу
- Режим II степена заштите
- Режим III степена заштите

ЦЕНТРАЛНА КООРДИНАТА

▲ 4997.165 7524.613
45°07'07"N 21°18'46"E

ИЗВОР ПОДАТАКА: Републички геодетски завод Вршац

Покрајински завод за заштиту природе
Нови Сад, фебруар 2011. год.

